

Tijdschrift van de Belgische Senaat
nr. 16 - najaar 2008

Senaat

60 jaar vrouwenkiesrecht

*Voor het werk van elke dag,
Voor de belastingen die de vrouw betalen mag,
En de wetten die we naleven,
Willen we onze mening kunnen geven.*

Waardigheid en rechtvaardigheid voor ons allen

Winnaars fotowedstrijd

'60 jaar kiesrecht voor vrouwen'

De wedstrijd stond open voor beroepsfotografen, amateurfotografen en fotografen tot 25 jaar. De thema's waren onder meer : gelijkheid van kansen, de creativiteit van vrouwen, vrouwen aan het werk, de positie van de vrouw, het engagement van vrouwen,...

1ste prijs beroepsfotografen : *Maid resting outside with the dog (India-Mumbai)* - Dieter Telemans

1ste prijs amateurfotografen : *Soeur Sophie* - Jacques Delplan

© Jacques Delplan

1ste prijs fotografen tot 25 jaar : *Saartje* - Nele Van Schoor

De volledige lijst van de laureaten vindt u op de website van de Senaat :
<http://www.senate.be/event/20081110/nl.html>

Organisatie van de wedstrijd : Commissie Kunst in de Senaat

Inhoud

<i>Internationale vrouwenrechten</i>	4
<i>Terugblik op 60 jaar vrouw en politiek</i>	8
<i>Vrouw en economie</i>	12
<i>Zaalplan halfrond</i>	16
<i>E-mails senatoren</i>	18
<i>Geweld tegen vrouwen</i>	20
<i>Vrouwen en gezondheid</i>	24
<i>De Senaat en het gelijkheidsbeleid Tijdslijn</i>	26
<i>60 jaar Universele Verklaring van de Rechten van de Mens</i>	28
<i>Evenement in de Senaat</i>	32

De redactie wenst volgende professoren te bedanken : Eva Brems (RUG), Annie Cornet (ULg), Paul De Hert (VUB), Paul Enzlin (KUL), Ada Garcia (UCL), Bérengère Marques Perreira (ULB), Magda Michielsens (ex-UA) en Mieke Van Haegendoren (Universiteit Hasselt). Zonder hun waardevolle hulp en suggesties had dit thema-nummer niet tot stand kunnen komen.

Verantwoordelijke uitgever:
Armand De Decker,
Voorzitter van de Senaat

Redactie

Peter Vercammen – Els Naeyaert
Inge De Buck – Krista Mortier
Communicatiedienst
Leuvenseweg 7, 1009 Brussel
Tel. 02/501.78.49 – fax 02/501.79.31
e-mail info@senate.be

Opmaak en druk
Corelio Printing Vorst, Brussel,
02/210.01.00

Illustratie cover : Library of Congress
(Washington, D.C.)

Foto's - affiches - logo's
Guy Goossens / Iliya Dimovski
Amazona / KADOC-KULeuven
UNICEF – fotograaf Giacomo Pirozzi
Amnesty International / Instituut voor de
gelijkheid van vrouwen en mannen
Werkgroep Thuisverzorgers vzw / BASF
Antwerpen / Artsen Zonder Grenzen –
fotograaf Sofie Stevens / United Nations
UN Photo / UN Photo – fotograaf John
Isaac / Centrum voor Reproductieve
Geneeskunde AZ-VUB / Magelaan
MSD – Merck Sharp & Dohme bv
Logo Zuid-Oost-Vlaanderen vzw – foto-
graaf Dimitri Ferrest / Greenpeace
Raad van Europa – images bank
Liga voor Mensenrechten
Human Rights Watch

Voorwoord

Het tijdschrift van de Senaat buigt zich in dit herfstnummer over twee van de belangrijkste verworvenheden uit onze democratische evolutie.

Ik verwijs naar de wet van 27 maart 1948 waarvan de eerste zin als volgt luidt : "De vrouwen zijn stemgerechtigd mits dezelfde vereisten van leeftijd, nationaliteit en woonplaats".

Pas na twee wereldoorlogen waarin vrouwen niet aarzelden om dezelfde risico's als mannen te nemen, kregen zij eindelijk het politiek basisrecht om te stemmen.

Die verworvenheid kwam erg laat in onze geschiedenis.

De Senaat zal die verjaardag in november op een waardige manier herdenken. Die verjaardag is de gelegenheid bij uitstek om de evolutie en de verwezenlijkingen op het vlak van de gelijkheid tussen mannen en vrouwen in ons land te schetsen.

De afgelopen zestig jaar hebben steeds meer wetgevende maatregelen onze juridische middelen in de strijd tegen iedere vorm van discriminatie versterkt met efficiënte en strenge instrumenten om geweld tegen vrouwen te bestrijden.

Door zijn actieve deelname aan internationale vergaderingen heeft ons land bijgedragen aan twee belangrijke evoluties ter zake.

De strijd voor de vrouwenrechten gaat intussen veel verder dan enkel discriminatie op grond van geslacht: ook met de sociaal-culturele verschillen tussen de geslachten wordt voortaan rekening gehouden.

Vrouwenrechten vormen tegenwoordig een volwaardig deel van de mensenrechten in hun meest klassieke vorm.

Daarom ook is het een geschikt moment om een tweede verjaardag, met een meer internationale dimensie, in de verf te zetten.

Zestig jaar geleden, drie jaar na het einde van de Tweede Wereldoorlog, kwam immers de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens tot stand onder leiding van de net opgerichte Verenigde Naties.

De Preambule van de Verklaring benadrukt van meet af aan dat de barbaarsheid die de wereld net had ondergaan, te wijten was aan de miskenning van en de minachting voor de rechten van de mens.

Zo erkenden de eerste achteventig lidstaten van de VN dat alle mensen recht hebben op dezelfde waardigheid en dezelfde rechten hebben op leven, vrijheid en gelijke bescherming door de wet.

België heeft zich steeds met de nodige wilskracht en creativiteit toegelegd op de naleving van deze beginselen die ons vandaag zo vanzelfsprekend lijken, maar die ruim onvoldoende worden gerespecteerd in deze wereld.

Daarom viert onze Assemblee deze zestigste verjaardag op 10 december met een colloquium.

In dit nummer van het tijdschrift worden de belangrijkste ontwikkelingen inzake mensenrechten en vrouwenrechten geschetst. Tegelijk wijst het ons er echter op dat er wereldwijd nog hard moet worden gestreden tegen barbaarse toestanden.

Armand De Decker
Voorzitter van de Senaat

Internationale vrouwenrechten

In dit tijdschrift behandelen we 60 jaar vrouwenkiesrecht in België en 60 jaar Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. Hoe zit het echter met de evolutie van de vrouwenrechten sinds de Verklaring? Werd er veel vooruitgang geboekt? Worden vrouwenrechten als een specifieke vorm van mensenrechten beschouwd?

De Universele Verklaring van de Rechten van de Mens

De Universele Verklaring sloot – naar het voorbeeld van het Handvest van de Verenigde Naties in 1945 – van meet af aan discriminatie op basis van geslacht uit:

Artikel 2

Een ieder heeft aanspraak op alle rechten en vrijheden, in deze Verklaring opgesomd, zonder enig onderscheid van welke aard ook, zoals ras, kleur, geslacht, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale of maatschappelijke afkomst, eigendom, geboorte of andere status [...]

Historisch gezien hebben vrouwenrechten zich echter voor een stuk los van de 'klassieke' mensenrechten ontwikkeld (zie *60 jaar Universele Verklaring*, blz. 28). Zij vormden tot de jaren '90 een afzonderlijk thema en werden veelal door aparte organismen behandeld. Zo werd bij de oprichting van de VN in 1946 de 'Commissie voor de Situatie van Vrouwen' gecreëerd. Deze commissie stelde een aantal vroege VN-verdragen op waaronder het Verdrag over politieke rechten van vrouwen (1952) en het Verdrag over toestemming bij het huwelijk, minimum huwelijksleeftijd en registratie van huwelijken (1962). Deze aparte organismen zorgden ook mee voor een eerste mijlpaal: het Verdrag ter uitbanning van alle vormen van discriminatie tegen vrouwen (1979, zie verderop).

Het is pas in de jaren 90 dat de verdedig(st)ers van vrouwenrechten het over een andere boeg gooien. De verdiensten van de aparte systemen in de marge volstaan niet langer en men gaat voluit voor de idee 'vrouwenrechten zijn mensenrechten': ernstige schendingen van vrouwenrechten moeten worden beschouwd als 'mensenrechtenschendingen'. Op die manier kan ook de druk op probleemlanden worden verhoogd. Sommigen oordelen dat de schendingen van vrouwenrechten moeten behandeld worden door de 'algemene' mensenrechteninstanties¹. Ook wil men een 'gendertoets' op elke mensenrechtenmaatregel afdwingen (definitie gender, zie blz. 11). Deze tendenzen komen samen tijdens een tweede mijlpaal: de Vierde VN-Wereldvrouwenconferentie in Peking (1995) en de evaluatie van de voorgestelde maatregelen tijdens de Wereldvrouwenconferenties van 2000 ('Peking + 5') en 2005 ('Peking + 10').

Amazone

Amazone

VN-Commissie voor de Situatie van de Vrouw (opgericht in 1946).

1979 : Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen

UNICEF / Giacomo Prozzi

Artikel 1

Voor de toepassing van dit Verdrag wordt onder 'discriminatie van vrouwen' verstaan elke vorm van onderscheid, uitsluiting of beperking op grond van geslacht die tot gevolg of tot doel heeft de erkenning, het genot of de uitoefening door vrouwen van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden op politiek, economisch, sociaal of cultureel gebied, op het terrein van de burgerrechten *of welk ander gebied dan ook, ongeacht hun huwelijkse staat*, op de grondslag van gelijkheid van mannen en vrouwen aan te tasten of teniet te doen.

Veel uitgebreider dan in het bovenstaande Verdragsartikel kan men een verbod op discriminatie tegen vrouwen moeilijk opvatten. De formulering 'of welk ander gebied dan ook, ongeacht hun huwelijkse staat' laat weinig ruimte voor interpretatie en is behoorlijk revolutionair. Ze houdt namelijk in dat het Verdrag ook van toepassing is op de private sfeer, een terrein waar mensenrechtenverdragen zich normaal gezien niet op wagen. Voor de vrouwenrechten is dit echter essentieel. Denken we maar aan het probleem van geweld tegen vrouwen binnen het gezin waar nationale overheden vaak aarzelen om op te treden.

Mentaliteitswijziging

Van de overheden worden overigens nog meer verwacht in dit Verdrag : ze moeten aan een mentaliteitswijziging inzake vrouwenrechten werken en dus ook soms lijnrecht ingaan tegen diepgewortelde maatschappelijke patronen. Zo moet de overheid alle passende maatregelen nemen om 'discriminatie van vrouwen door personen, organisaties of ondernemingen uit te

bannen' (artikel 2,e) en om 'het sociale en culturele gedragspatroon van de man en de vrouw te veranderen ten einde te komen tot de uitbanning van vooroordelen, van gewoonten en van alle andere gebruiken, die zijn gebaseerd op de gedachte van minderwaardigheid of meerderwaardigheid van één van beide geslachten of op de stereotiepe rollen van mannen en vrouwen' (artikel 5,a). Zij moet ook de uitbanning garanderen van dergelijke stereotiepe opvattingen 'op alle niveaus en in alle vormen van onderwijs' (artikel 10,c).

Het Verdrag gaat enkel over vrouwenrechten en behandelt een ruime waaier aan vrouwendiscriminaties zeer gedetailleerd. Het wil onder meer dat de overheden maatregelen nemen inzake discriminatie van vrouwen in het politieke en openbare leven, in het onderwijs (dezelfde mogelijkheden inzake loopbaan- en beroepskeuze, toegang tot dezelfde onderwijsprogramma's,...), in het arbeidsproces (gelijke beloning, recht op sociale zekerheid, sociale bescherming tijdens en na de zwangerschap,...), inzake voortplantingsrechten (beslissingsrecht omtrent het aantal kinderen en de timing, zwangerschapsbescherming, toegang – zo nodig kosteloos – tot diensten voor gezondheidszorg en gezinsplanning,...), inzake het economische en maatschappelijke leven (recht op gezinsuitkeringen, hypotheek en andere kredieten,...).

De staten die het verdrag onderschrijven, moeten om de 4 jaar een verslag overmaken aan een expertencomité van de VN. Zij moeten uitleggen welke maatregelen zij hebben genomen inzake vrouwenrechten en de geboekte vooruitgang aangeven. Vrouwen die menen slachtoffer te zijn van een schending van het verdrag en in eigen land geen voldoening krijgen voor de rechtbank, kunnen een individuele klacht indienen bij het Comité.

1995 : Verklaring van Peking

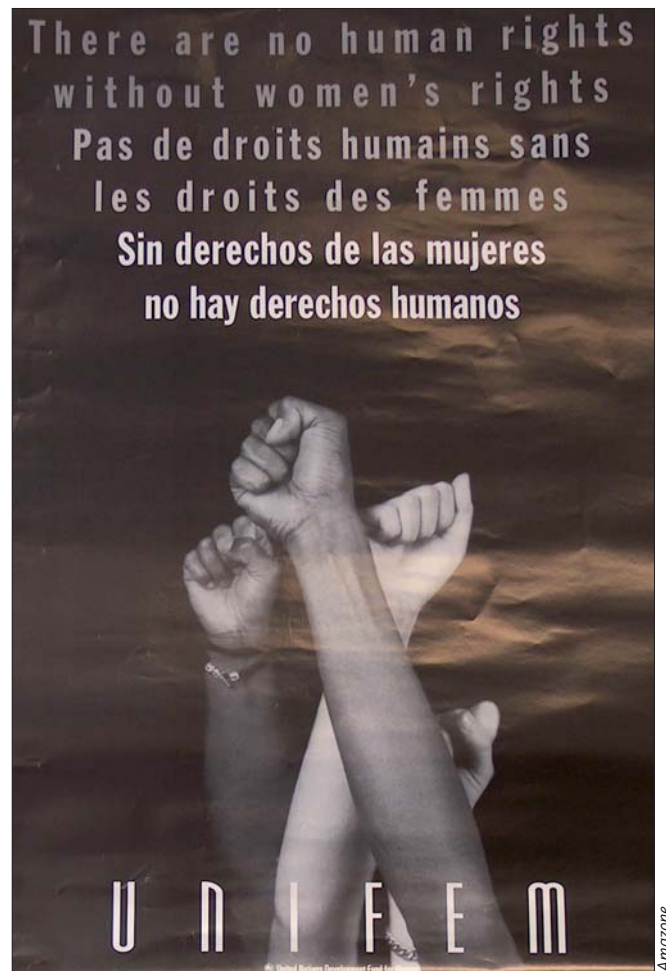
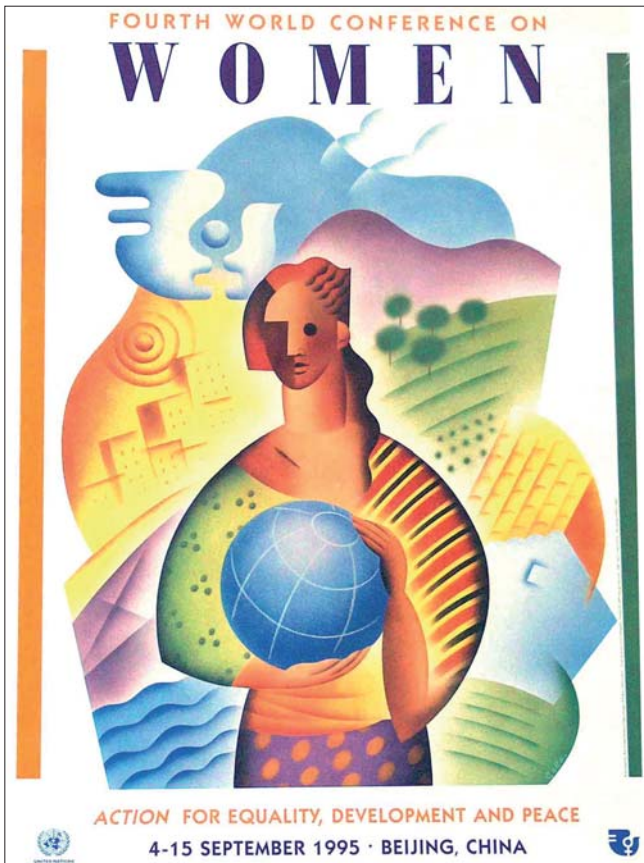
Vrouwenrechten zijn mensenrechten

9. Wij bevestigen opnieuw dat wij ons ertoe verbinden om de volledige uitvoering van de mensenrechten van vrouwen [...] als onvervreemdbaar, integraal en ondeelbaar onderdeel van alle mensenrechten en fundamentele vrijheden te waarborgen.

In 1995, het jaar waarin de Verenigde Naties 50 jaar bestonden, vond in Peking de Vierde VN-wereldvrouwenconferentie plaats. De deelnemers verklaarden vastbesloten te zijn de doelstellingen van gelijkheid, ontwikkeling en vrede voor alle vrouwen overal te bevorderen, in het belang van de gehele mensheid.

In de Verklaring van Peking en het bijbehorende Actieplatform worden een aantal nieuwe wegen ingeslagen. In de eerste plaats wordt de aanpak van het aparte 'vrouwenhoekje' binnen de klassieke mensenrechten definitief verlaten. De Verklaring stelt het onomwonden: "Wij zijn ervan overtuigd dat vrouwenrechten mensenrechten zijn". Het spreekt voor zich dat vrouwenrechten op deze manier een steviger statuut krijgen.

De Conferentie bouwt ook verder op de doorbraak inzake voortplantingsrechten op de VN-Bevolkingsconferentie in Caïro. Men kiest niet voor een nieuw verdrag over voortplantingsrechten, maar men bevestigt dat de rechten in verband met voortplanting vervat liggen in de reeds erkende mensenrechten (o.m. het recht op privacy, het recht op gezondheid en het recht op fysieke integriteit). Op deze manier krijgen ook deze rechten meteen een zeer sterk statuut².

Campagne van de Verenigde Naties voor gelijke kansen.

Gelijkheid en verschil

De Peking-conferentie zorgt ook voor een andere belangrijke wending: het pleidooi voor systematische aandacht voor genderspecten in om het even welk beleid ('gendermainstreaming', zie blz.11). Voor het mensenrechtenbeleid betekent dit concreet dat het mensbeeld dat gehanteerd wordt voortdurend onder de loep moet worden genomen. Omdat beleidsmakers sinds mensenheugenis overwegend mannen zijn, moet men voortaan voor elke maatregel nagaan of er wel voldoende rekening wordt gehouden met aspecten die voor vrouwen cruciaal zijn. Gelijke rechten voor vrouwen en mannen op elk vlak blijven even belangrijk als voordien, maar tegelijk moet er aandacht zijn voor zaken waarvoor vrouwen zelf aanvoelen dat ze verschillen van mannen (in plaats van kenmerken die hen worden toegedicht door mannen).

Actieplatform

Samen met de Verklaring werd meteen een Actieplatform aangenomen. De deelnemende landen engageren zich ertoe actie te ondernemen rond twaalf strategische doelstellingen: vrouwen en armoede, onderwijs en opleiding van vrouwen, vrouwen en gezondheid, geweld tegen vrouwen, vrouwen en gewapende conflicten, vrouwen en economie, zeggenschap en besluitvorming, institutionele mechanismen voor de verbetering van de positie van de vrouw, mensenrechten en vrouwen, meisjes, vrouwen en media en vrouwen en milieu.

De geboekte resultaten werden besproken op de Wereldvrouwenconferenties van 2000 ('Peking + 5') en 2005 ('Peking + 10'). Hoewel de Verklaring van Peking niet juridisch bindend is zoals het Vrouwenverdrag, vallen de dynamiek ervan en de politieke impact in vele landen niet te onderschatten (zie 'Terugblik op 60 jaar vrouw en politiek').

Verwezenlijkingen en uitdagingen

Het is duidelijk dat de internationale vrouwenrechten ondertussen onmiskenbaar hun plaats hebben verworven onder de universele mensenrechten. Bovendien worden ze nu ook beschouwd als een universeel aspect van 'klassieke' mensenrechten. Helaas ontsnappen zij echter niet aan de problemen en bedreigingen waarmee alle mensenrechten te kampen hebben. Een vluchtige lectuur van de verslagen van mensenrechtenorganisaties volstaat om vast te stellen dat mensenrechten nog al te vaak moeten wijken voor (geo)politieke, militaire en economische belangen.

Mensenrechtenverdragen mogen dan wel bindend zijn, dit betekent jammer genoeg niet dat individuele burgers deze rechten overal even gemakkelijk kunnen afdwingen. Zoals u kan lezen in het artikel '60 jaar Universele Verklaring', hebben Europese burgers terzake extra waarborgen dankzij de Europese instellingen. Specifiek voor vrouwenrechten werd op Europees

niveau en in België een belangrijke weg afgelegd. In 'Vrouw en economie' gaan we hier dieper op in.

Vrouwen zijn veelal de grootste slachtoffers van mensenrechtenschendingen, vooral in conflictgebieden (zie 'Vrouwen en geweld'). Ook buiten conflictgebieden is er echter nog werk aan de winkel, want vrouwen blijven overal ter wereld kampen met vooroordelen. Vrouwenrechten gaan bovendien vaak in tegen diepgewortelde culturele patronen en blijven dode letter in landen waar het traditionele gewoonterecht belangrijker is dan het officiële (inter)nationale rechtssysteem. Zo bestaan er heel wat traditionele culturen waarin vrouwen geen recht hebben op grond en die ook niet kunnen erven. Ook voortplantingsrechten van vrouwen gaan vaak in tegen dergelijke traditionele patronen.

Ondanks het prachtige emancipatieverhaal dat vrouwenrechtenorganisaties de afgelopen 60 jaar mochten schrijven, is het werk dus nog niet af. Belgische instellingen, waaronder de Senaat, en internationale organisaties zullen hun inspanningen voor een mentaliteitswijziging moeten voortzetten en de druk op problemlanden moeten aanhouden.

¹ Zie <http://www.rosadoc.be>, RoSa, *Kant en klaar, Uitgelezen*, jg. 12, nr. 2, 2006, bijdrage van professor Eva Brems.

² Zie <http://www.rosadoc.be>, RoSa, *Kant en klaar, Uitgelezen*, jg. 12, nr. 2, 2006, bijdrage van professor Eva Brems.

Terugblik op 60 jaar vrouw en politiek

Op 27 maart 1948 kregen de Belgische vrouwen stemrecht voor het parlement. Hoe is de politieke betrokkenheid van de vrouw sindsdien geëvolueerd? Hoe heeft men een evenwichtige deelname van vrouwen en mannen in de politiek tot stand willen brengen? Welke zijn de huidige knelpunten en welke de uitdagingen?

De toekenning van het stemrecht aan vrouwen bracht niet meteen de verhoopte vervrouwelijking van het parlement met zich mee: tot 1971 bleef het aantal vrouwelijke parlementsleden schommelen tussen 2 en 4%.

Pas in de jaren 60 werd men zich bewust van de sociaal-economische discriminatie tegenover vrouwen. In 1965 werd Marguerite de Riemaecker-Legot als eerste vrouw tot minister aangesteld. Ze kreeg de nieuwe portefeuille van Gezin en Huisvesting toegekend. Van een veralgemeend politiek bewustzijn bij vrouwen was er echter nog geen sprake.

Gemeenteraadsverkiezingen 1946 – Vrouwen hadden zich ingezet tijdens de Tweede Wereldoorlog maar hadden niet het recht om te stemmen.

Doorbraak

De echte mentaliteitswijziging kwam er in de jaren 70. Vrouwenstemrecht bleek namelijk geen waarborg te zijn voor politieke gelijkwaardigheid. Een nieuwe partij werd opgericht: de Verenigde Feministische Partij. Nieuwe organisaties als het Vrouwen Overleg Komitee en de Nationale Vrouwenraad zetten voor de parlementsverkiezingen van 1974 een grootse 'stem-vrouwcampagne' op. Dit leidde tot een verdubbeling van het aantal vrouwelijke kamerleden (van 2,8% tot 6,6%). De VFP zelf boekte echter geen succes. De nationale verkiezingen gingen van dan af steeds gepaard met sensibiliseringscampagnes zoals de 'stem-vrouwacties' en 'kies evenwicht-campagnes'.

Ook internationaal kreeg de ondervertegenwoordiging van vrouwen in beleidsorganen steeds meer aandacht en werden afspraken gemaakt om die ongelijkheid weg te werken. De Verenigde Naties riepen 1975 uit tot 'Internationaal Jaar van de Vrouw'. Datzelfde jaar nog werd de eerste VN-vrouwenconferentie georganiseerd. In 1979 nam de VN het 'Verdrag voor de uitbanning van alle vormen van discriminatie tegen vrouwen' of kortweg het VN-Vrouwenverdrag aan (zie blz. 5).

Die internationale aandacht vormde een belangrijke stimulans op nationaal niveau. In ons land werden de eerste federale overheidsstructuren voor gelijke kansen voor mannen en vrouwen opgericht: de Commissie Vrouwenarbeid van het Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid (1974) en

1949 – Belgische vrouwen nemen voor het eerst deel aan de parlementsverkiezingen.

de Consultatieve commissie voor de Status van de Vrouw bij het Ministerie van Buitenlandse zaken (1975).

In de jaren 80 nam het besef toe dat politieke gelijkwaardigheid van mannen en vrouwen niet spontaan tot stand zou komen. De eerste debatten rond 'gender quota' werden toen gevoerd. 'Gender quota' moesten de politieke partijen verplichten tot een inhaalbeweging door tijdelijk een minimum aantal vrouwen op te nemen op hun lijsten.

In 1985 werd de eerste Staatssecretaris voor Maatschappelijke emancipatie en Leefmilieu benoemd. Zij werd geadviseerd door een Emancipatieraad (1986). Het Adviescomité voor Maatschappelijke emancipatie van de Kamer van volksvertegenwoordigers (1988) was het eerste parlementaire orgaan dat zich over deze aangelegenheid boog.

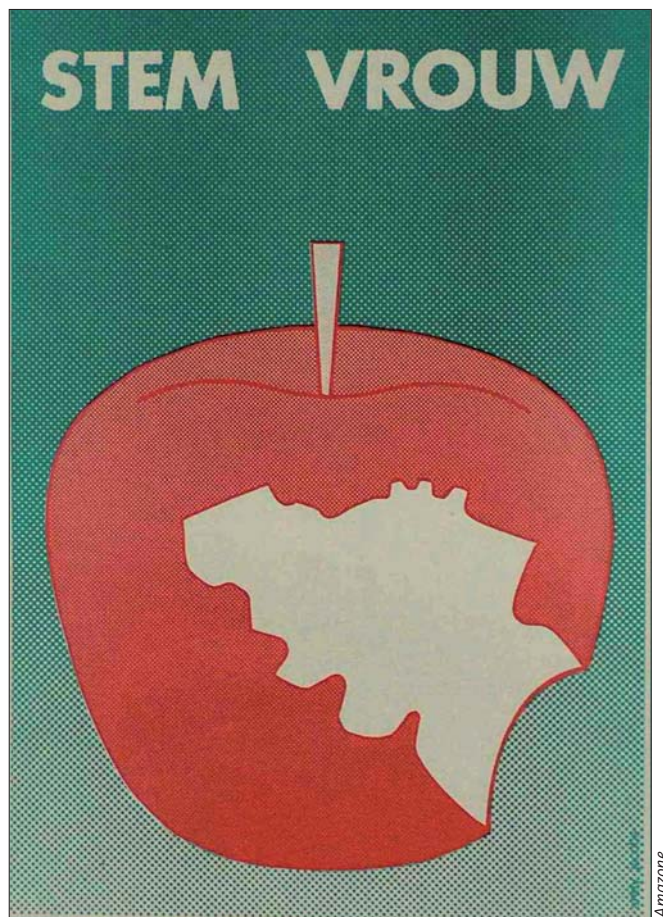

Amazonie

Wet Smet-Tobback

In de jaren 90 volgden de initiatieven voor een evenwichtige vertegenwoordiging van vrouwen en mannen in de politiek zich in sneltempo op. Gelijke kansenbeleid werd een volwaardige ministerportefeuille (1991). Tegelijk ontstond op ambtelijk niveau de Dienst Gelijke kansen (die later de Directie Gelijke kansen zou worden). De Raad voor Gelijke kansen voor Mannen en Vrouwen zette, als federaal adviesorgaan, het werk verder van de Emancipatieraad en de Commissie Vrouwenarbeid (1993). Het Ministerie van Buitenlandse zaken kreeg er een gender-cel bij.

Na jaren debatteren werd in 1994 de wet 'ter bevordering van een evenwichtige verdeling van mannen en vrouwen op de kandidatenlijsten voor de verkiezingen' of kortweg de

Amazonie

Campagne van de Nationale Vrouwenraad van België (1974).

wet Smet-Tobback (naar de indieners van het wetsontwerp) aangenomen. Deze quotawet bepaalde dat kieslijsten maximum twee derden kandidaten van hetzelfde geslacht mochten bevatten op alle verkiezingsniveaus. Dit was een eerste stap in de richting van paritaire democratie, die vereist dat politieke instellingen evenwichtig worden samengesteld. Na de verkiezingen van 1999 telde het Federaal parlement 24,9% vrouwelijke parlementsleden. De verhoopde doorbraak van vrouwelijke verkozenen bleef dus uit. Om echt kans te maken moesten vrouwen immers op verkiesbare plaatsen staan, maar daarover had de wet niets bepaald.

Peking-conferentie

Onder druk van de VN, de Raad van Europa en de Europese Unie bleef ons land werken aan de verbetering van de positie van de vrouw in de politiek. Op de 4de VN-Wereldvrouwenconferentie van 1995 in Peking werd een consensus bereikt over de uit te voeren maatregelen en werd een actieplatform opgericht. België richtte in het verlengde van de conferentie in de Senaat het Adviescomité voor gelijke kansen van mannen en vrouwen op. De wet 'streckende tot controle op de toepassing van de resoluties van de Wereldvrouwenconferentie van Peking', die werd aangenomen in 1996, bewijst hoe groot het engagement was van België ten opzichte van het Peking-Actieplatform. In 2002 volgde tenslotte de oprichting van het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen¹.

Paritaire democratie

Tijdens de legislatuur 1999-2003 kwamen belangrijke wetten tot stand ter bevordering van de vrouwelijke vertegenwoordiging in de politieke besluitvorming. Zo werd in 2002 in de Grondwet ingeschreven dat mannen en vrouwen gelijk zijn en gelijke toegang moeten krijgen tot verkozen en openbare mandaten. Ook de aanwezigheid van vrouwen in de verschillende regeringen werd gegarandeerd. Door de zogenaamde quota- of pariteitswetten werden de politieke partijen daarnaast verplicht hun lijsten voor de verkiezingen paritair samen te stellen. Pariteit beoogt een gelijke vertegenwoordiging van mannen en vrouwen in de besluitvormingsorganen. Bovendien geldt voor de eerste twee plaatsen van de lijsten dat het niet om twee mannen of om twee vrouwen mag gaan.

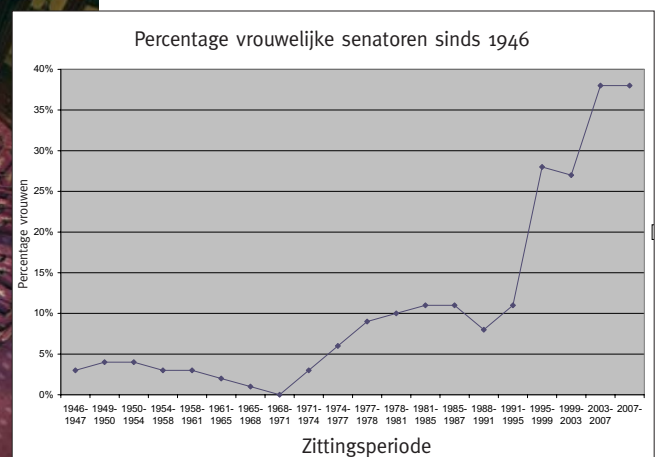
De nieuwe pariteitswet zorgde mee voor een merkbare stijging van het aantal vrouwelijke verkozenen bij de federale parlamentsverkiezingen van 2003; in het federaal parlement werd de drempel van 30% voor het eerst overschreden.

Stand van zaken

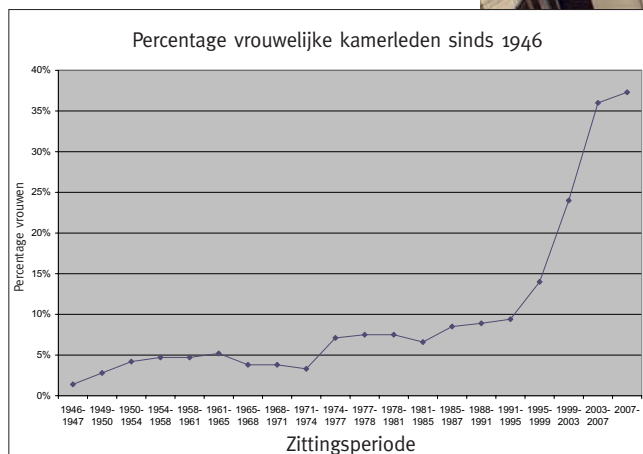
Op dit ogenblik telt de Kamer 35% vrouwen en de Senaat 42%. De federale regering bestaat voor een derde uit vrouwen. Alle quota ten spijt is er van een gelijke vertegenwoordiging van mannen en vrouwen nog geen sprake. De quotawetten hebben immers betrekking op het aantal vrouwelijke en mannelijke kandidaten en niet op het resultaat van de verkiezingen. Ze bieden dan ook geen waarborg voor een evenwichtige politieke vertegenwoordiging.

7 Senatoren

7 Kamerleden

Gender mainstreaming

Uit al die maatregelen is de noodzaak gebleken om rekening te houden met de relevante verschillen tussen vrouwen en mannen. Daarom drong in aanvulling op het specifieke gelijke kansenbeleid een nieuwe aanpak zich op, namelijk 'gender mainstreaming'.

Waar geslacht verwijst naar aangeboren biologische verschillen tussen mannen en vrouwen, heeft 'gender' betrekking op aangeleerde sociale en culturele verschillen. Die aangeleerde verschillen kunnen "veranderen doorheen de tijd, verschillen volgens cultuur of sociale context (...)".² 'Gender mainstreaming' staat voor de systematische opname van de 'gender'-dimensie op alle niveaus van de besluitvorming en dat in alle beleidsdomeinen. 'Gender mainstreaming' verschilt van het gelijke kansenbeleid: het is namelijk niet beperkt tot het wegwerken van bestaande ongelijkheden, maar werkt ook preventief door het effect van beleidsmaatregelen op mannen en vrouwen na te gaan.

Een onderdeel van de 'gender mainstreaming'-strategie is 'gender budgeting'. Daarmee wil men achterhalen of het gevoerde financiële beleid in alle beleidstakken ongelijkheden tussen mannen en vrouwen afzwakt of net versterkt.

Het engagement van België tegenover het Peking-Actieplatform veronderstelde ook de toepassing van 'gender mainstreaming' in ons land. Daarom formuleerden de federale ministers in 2001 de doelstellingen die ze in dat kader zouden realiseren. Het belang dat België hecht aan 'gender mainstreaming' blijkt ook uit de wet van 12 januari 2007 waardoor elke minister bij de regeringsverklaring moet aangeven hoe hij/zij in zijn/haar departement gelijkheid tussen vrouwen en mannen zal bevorderen. De wet van 12 januari 2007 'streckende tot controle op de toepassing van de resoluties van de Wereldvrouwenconferenties van Peking' heft de gelijknamige wet van 1996 op. In navolging van de nieuwe wet rapporteert elke minister jaarlijks aan het Federale parlement over de vorderingen inzake 'gender mainstreaming'.

Die verslagen zullen de komende jaren uitwijzen of de implementatie van 'gender mainstreaming' al dan niet een succes is geworden.

¹ Wet van 16 december 2002 houdende oprichting van het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen (B.S. van 31.12.2002)

² Zie factsheet rosadoc 'genderterminologie' :

<http://www.rosadoc.be/site/nieuw/pdf/factsheets/nr17.pdf>

Ondertekening te Brussel van het charter 'Gelijkheid van vrouwen en mannen als permanente doelstelling van de politieke partijen' (23 januari 2007).

Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen

In de Senaat

De Senaat heeft geen geringe rol gespeeld bij de uitbouw van de politieke betrokkenheid van de vrouw.

Het was de Senaat die vorm gaf aan het nieuwe artikel 11 bis van de Grondwet dat de grondslag biedt voor de gelijke uitoefening van rechten en vrijheden door mannen en vrouwen. Ook voor vele andere hervormingen gaf de Senaat de aanzet. Zo lag de Senaat aan de basis van de regelgeving inzake de evenwichtige aanwezigheid van vrouwen en mannen in gemeentelijke en provinciale adviesraden. Ook de gewaarborgde aanwezigheid van vrouwelijke rechters in het Grondwettelijk Hof is het gevolg van een wetgevend initiatief in de Senaat.

De Senaat timmert overigens niet alleen aan de wetgevende weg, maar poogt ook in de praktijk gestalte te geven aan een grotere inbreng van de vrouw.

Het eerste Belgische vrouwelijke parlamentslid was een senator: in 1921 werd Marie Spaak Janson senator voor de Belgische Werkliedenpartij. Zij zou zetelen tot 1958.

De Senaat kreeg ook als eerste Belgische federale assemblee een vrouwelijke voorzitter. Anne-Marie Lizin zat de Senaat voor van 2003 tot 2007.

Op dit ogenblik zijn bovendien drie van de zeven fractievoorzitters in de Senaat vrouw.

Vrouw en economie

België kende de afgelopen zestig jaar een spectaculaire economische groei. Parallel hiermee democratiseerde ook het dagelijks leven. Vrouwen waren niet langer tweederangsburgers. Zij verwierven meer en meer economische zelfstandigheid. In dat kader lag het voor de hand dat werk gemaakt werd van gelijke behandeling van vrouwen en mannen in de economische ruimte.

Vooraf onder impuls van de Europese Unie verbeterde de positie van de vrouw op de Belgische arbeidsmarkt aanzienlijk. Het eerste strijdpunt was 'gelijk loon voor gelijk werk', maar gaandeweg werd de gehele economische positie van de vrouw de inzet: sociale bescherming, aangepaste werkomstandigheden, maatregelen voor zelfstandigen, ...

De afgelopen tien jaar zette men daarenboven in op volwaardige deelname aan het economische leven door maatregelen uit te vaardigen voor de combinatie van werk en gezin.

Gelijk loon voor gelijk werk

België bekrachtigde in 1952 het Verdrag nr. 100 van de Internationale Arbeidsorganisatie over gelijke beloning voor arbeid van gelijke waarde. De erkenning van dit principe werd er alleen maar sterker op, toen het ook in het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschappen werd opgenomen (Verdrag van Rome, 1957) :

Artikel 141 (oud artikel 119) Verdrag van Rome

1. Iedere lidstaat draagt er zorg voor dat het beginsel van gelijke beloning van mannelijke en vrouwelijke werknemers voor gelijke of gelijkwaardige arbeid wordt toegepast.

Ons land deed met een vrij vage bepaling in een koninklijk besluit (K.B. nr. 40 van 24 oktober 1967) een eerste schuchtere poging om het principe van gelijk loon voor gelijk werk in wetgeving om te zetten. Uiteindelijk zette de Europese Richtlijn 75/117 de Belgische werkgevers- en werknemersorganisaties ertoe aan een doeltreffende regeling uit werken in de collectieve arbeidsovereenkomst (CAO) nr. 25 van 15 oktober 1975 voor werknemers uit de privé-sector¹. Door de wet van 4 augustus 1978 werd de regeling uitgebreid tot de ambtenaren. Werknemsters uit de privé-sector die denken gediscrimineerd te worden, kunnen een beroep doen op de procedure in CAO nr. 25 voor de arbeidsrechtbank. Dankzij de CAO worden zij ook geïnformeerd over hun rechten, kunnen zij via de vakbonden rekenen op juridische bijstand en worden zij beschermd tegen ontslag wanneer zij een klacht indienen.

Betoging voor gelijk loon voor gelijk werk in 1975 voor de gebouwen van de Europese Gemeenschap.

Amazonie

Gelijke kansen op de arbeidsmarkt

Terwijl België het principe van 'gelijk loon voor gelijk werk' in het nationale recht opnam, waren er een reeks ingrijpende Europese richtlijnen over de rechten van de vrouw op de arbeidsmarkt in de maak. Zo had de Europese Richtlijn 76/207/EEG (9 februari 1976) de bedoeling vrouwen meer kansen geven op de arbeidsmarkt door een gelijke behandeling inzake toegang tot het arbeidsproces, de beroepsopleiding, de promotiekansen en de arbeidsvoorwaarden. Ons land nam deze Europese richtlijn op in de wet van 4 augustus 1978: directe of indirecte verwijzingen naar het geslacht van een werknemer in werkaanbiedingen, toegangsvoorwaarden, selectiecriteria, beroepskeuzevoorlichting, beroepsopleiding, promotiekansen of verschillende ontslagcriteria waren voortaan verboden.

In de Senaat

Het was op vraag van de Senaat dat de beroepsopleiding destijds werd opgenomen in de wet van 4 augustus 1978. De Senaat zorgde op die manier voor een correcte omzetting van de Europese richtlijn 76/207/EEG.

Gelijke behandeling in de sociale zekerheid

Enkele maanden later, op 19 december 1978, werd de Europese Richtlijn 79/7/EEG uitgevaardigd. Met deze richtlijn wilde Europa de gelijke behandeling op het vlak van sociale zekerheid invoeren. De tekst verbood elke discriminatie op basis van het geslacht in de beschermingsregelingen tegen ziekte, invaliditeit, ouderdom, arbeidsongevallen, beroepsziekten en werkloosheid en in de sociale bijstandsregelingen. België nam deze Europese Richtlijn op in de wet van 29 juni 1981.

Zelfstandigen en meewerkende echtgenoten

Acht jaar later zette de Europese Richtlijn 86/613/EEG de lidstaten ertoe aan een einde te maken aan alle bepalingen die ingaan tegen de gelijke behandeling van mannelijke en vrouwelijke zelfstandigen en hun echtgenoten voor de oprichting van een onderneming, de activiteiten ervan en de oprichting van een vennootschap tussen echtgenoten. Bovendien moeten de echtgenoten zich op vrijwillige basis, mits betaling van een eigen bijdrage, kunnen aansluiten bij het stelsel voor sociale zekerheid voor zelfstandigen. De lidstaten moeten ook onderzoeken welke sociale maatregelen ze voor zwangere vrouwelijke (echtgenoten van) zelfstandigen kunnen nemen.

België voldeed aan de nieuwe verplichtingen met de wet van 14 december 1989. Er bleken echter weinig meewerkende echtgenoten op vrijwillige basis toe te treden tot de ziekte- en invaliditeitsverzekering: op 31 december 2000 ging het om 5.185 personen, waarvan 4.694 vrouwen. De overgrote meerderheid van de meewerkende echtgenoten bleven voor hun pensioen, kinderbijslag en ziekteverzekering afhankelijk van hun huwelijk.

Door de afwezigheid van een degelijke sociale bescherming geraakten deze meewerkende echtgenoten vaak in financiële nesten bij overlijden of scheiding van hun partner. In de programmawet van 24 december 2002 werd hier een mouw aan gepast. Tijdens een eerste fase werden de meewerkende echtgenoten verplicht aan te sluiten bij de ziekte- en invaliditeitsverzekering. Daarnaast konden zij zich vrijwillig aansluiten voor het gehele sociaal statuut van de zelfstandigen. Dezelfde programmawet paste ook het fiscaal statuut van de meewerkende echtgenoten aan.

Werk en gezin

Werkende vrouwen zijn vaak werkende moeders. Dit verklaart waarom de Europese Unie en België de afgelopen decennia heel wat maatregelen namen om ervoor te zorgen dat zwangerschap geen competitief nadeel betekent voor de vrouw op de arbeidsmarkt (zie 'Vrouw en Gezondheid'). Na de zwangerschap volgt echter gedurende vele jaren een nieuw competitief nadeel: de combinatie van arbeid en gezin. Tot op vandaag rust de gezinslast namelijk het meest op de schouders van de vrouw.

Dit punt kreeg lang geen aandacht, maar met het Herziene Europees Sociaal Handvest van 3 mei 1996 kwam daar verandering in:

Artikel 27

Teneinde de onbelemmerde uitoefening te waarborgen van het recht op gelijke kansen en gelijke behandeling voor de werknemers van beiderlei kunne met gezinsverantwoordelijkheid [...], verbinden de Partijen zich ertoe:

1. passende maatregelen te nemen:
  - a) om de werknemers met gezinsverantwoordelijkheid in staat te stellen in het beroepsleven te stappen en er te blijven of ernaar terug te keren na een afwezigheid te wijten aan die verantwoordelijkheid [...]
  - b) om openbare of privé-diensten uit te bouwen of te bevorderen, inzonderheid kinderdagverblijven en andere opvangformules;
2. om tijdens een periode na het moederschapsverlof voor elke ouder te voorzien in de mogelijkheid ouderschapsverlof te krijgen om een kind op te voeden [...]

Een maand na het Handvest, op 3 juni 1996, volgde reeds een Europese Richtlijn inzake ouderschapsverlof: zowel mannelijke als vrouwelijke werknemers moeten gedurende minstens 3 maanden ouderschapsverlof kunnen nemen om voor hun kind te zorgen. Ons land zette de Europese richtlijn binnen het jaar om in Belgisch recht.

In 2001 vulde België op eigen initiatief zijn systeem van loopbaanonderbreking uit de jaren '80 aan met het stelsel van tijdskrediet, loopbaanvermindering en vermindering van arbeidsprestaties tot een halftijdse betrekking. Deze stelsels waren evenwel niet in de eerste plaats bedoeld als gelijke kansenmaatregelen.

Uit dezelfde periode dateert ook de wet van 7 mei 1999 waardoor twee Europese richtlijnen werden omgezet. De wet verfijnde een aantal oudere maatregelen over de positie van de vrouw op de arbeidsmarkt. Daarnaast voerde de wet de omkering van de bewijslast bij vrouwendiscriminatie in: bij een klacht van een werknemer over discriminatie op basis van het geslacht moet de werkgever bewijzen dat hij niet discrimineert. Dezelfde wet stelde ongewenst seksueel gedrag op het werk gelijk met discriminatie.

In de Senaat

De wet van 7 mei 1999 werd opgenomen en verder uitgewerkt in de anti-discriminatiewet van 25 februari 2003 (ondertussen vervangen door de anti-discriminatiewet van 2007). Een wetsvoorstel dat werd ingediend in de Senaat lag aan de basis van de wet van 2003. Het Adviescomité voor gelijke kansen voor vrouwen en mannen van de Senaat bracht in dit verband een zeer verhelderend advies uit.

(On)gelijk loon voor (on)gelijk werk?

De Europese en Belgische maatregelen droegen elk op hun manier bij tot de financiële onafhankelijkheid van de vrouw. De positieve evolutie van de afgelopen decennia betekent echter niet dat de volledige gelijke behandeling op de arbeidsmarkt reeds een feit is.

In 2005 bedroeg de loonkloof tussen voltijds en deeltijds werkende mannen en vrouwen in de industrie op basis van de bruto-maandlonen nog steeds 25%¹. Neemt men landbouw en visserij,

Werkgroep Thuisverzorgers vzw

BASF Antwerpen

overheid, onderwijs, gezondheidszorg en socioculturele sector op in de berekening, dan verkleint de kloof tot 13%. Dit is vooral te danken aan de openbare sector, waar individuele afwijkingen van de vaste loonbarema's in principe uitgesloten zijn.

De loonkloof is voor een stuk te wijten aan het hoger aantal deeltijds werkende vrouwen (44,3% van de vrouwen in de industrie tegenover 7,9% van de mannen). Deeltijds werk wordt sowieso minder betaald en bovendien heeft het gevolgen voor anciënniteit, pensioen en extralegale voordelen. Daarnaast beoefenen vrouwen vaker zogenaamd 'vrouwelijke' beroepen en werken zij meer in 'zachtere' sectoren waar minder te verdienen valt. De beter betaalde top telt bovendien minder vrouwen. In verhouding tot het aantal vrouwen op de werkvloer waren er in 2005 in de industrie nog steeds 43% vrouwen te weinig aan de top. Vrouwen blijken ook vaker dan mannen over tijd voor de kinderen in plaats van over een hogere verloning te onderhandelen.

De loonkloof bestaat dus nog steeds, al is ze sinds 1972 wel verminderd van 42% tot 25% in de industrie. Ook positief is dat ondertussen 53,8% van de vrouwen op actieve leeftijd (15-64 jaar) aan het werk is. Dit is wel minder dan de 68,3% mannen die aan de slag zijn. Er zijn ook grote verschillen volgens opleidingsniveau: 79,5% van de vrouwen met ten minste een diploma van hoger onderwijs is aan het werk (86,4% van de mannen), terwijl dit voor 70,3% van de vrouwen met ten hoogste een diploma lager secundair onderwijs niet zo is (49,3% mannen).

België zet samen met de Europese Unie de strijd tegen discriminatie verder. Recent verijnde ons land met de wet van 10 mei 2007 nogmaals de bepalingen rond arbeidsbetrekkingen en sociale zekerheid en werden enkele nieuwe sancties ingevoerd om discriminatie efficiënter te bestraffen.

In de Senaat

Ongewenst seksueel gedrag is een plaag waar vooral vrouwen mee te maken krijgen. Vanaf 1992 begon België maatregelen te nemen om het probleem te bestrijden. De wet van 11 juni 2002 betreffende de bescherming tegen geweld, pesterijen en ongewenst seksueel gedrag op het werk komt voort uit een wetsvoorstel dat werd ingediend in de Senaat. De wet kreeg een centrale plaats in de wet op het welzijn op het werk. Door de wet werd de bestaande wetgeving verder uitgebouwd en kwamen er meer verdedigingsmiddelen voor de slachtoffers. In 2007 werd de wet gewijzigd.

¹ Patrick Humblet, 'Gelijk loon voor mannen en vrouwen: denkpistes voor een betere bestrijding van geslachtsdiscriminatie' in *Vrouwen en mannen in België, naar een egalitaire samenleving*, Federaal Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid, Dienst van de gelijke kansen, 2001, blz. 57.

² Alle cijfers in dit hoofdstuk komen uit *De loonkloof tussen vrouwen en mannen in België – Rapport 2008* van het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen.

SENATOREN VAN F

LIJK PRINCES ASTRID

Ecolo

JOSY DUBIE

MARCEL CIFRON

CARINE RUSSO

CRONE

JOSÉ DAIRS

ISABELLE DURANT

VERA DURA

FREYA PIRYNS

open Vld

NELE LIJNEN

JEAN-JACQUES DE GUCHT

ROLAND DUCHÂTELET

FILIP ANTHEUNIS

PATRIK VANKRUNKELSVEN

MARGRIET HERMANS

PAUL WILLE

MARC VERWILGHEN

MARTINE Taelman

ALAIN COURTOIS

RICHARD FOURNAUX

JACQUES BROTCHE

ARMAND DE DECKER

DOMINIQUE TILMANS

ALAIN DESTEXHE

BERNI COLLAS

FRANÇOIS ROELANTS DU VIVIER

PHILIPPE MONFILS

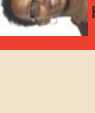
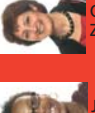
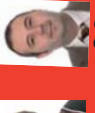
MARIE-HÉLÈNE CORMBÉ-BERTON

CHRISTINE DEFRAIGNE

MR
MOVEMENT FOR REFORM

Vlaams Progressieven

sp.a

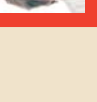
ANDRÉ VAN NIEUWKERKE

GUY SWENNEN

CHRISTOPHE COLLIGNON

OLGA ZRIHEN

JOËLLE KAPOMPOLÉ

GEERT LAMBERT

MARLEEN TEMMERMAN

BART MARTENS

SFIA BOUARFA

CHRISTIANE VIENNE

MYRIAM VANLERBERGHE

JOHAN VANDE LANOTTE

PHILIPPE MOUREAUX

ANNE-MARIE LIZIN

PHILIPPE MAHOUX

PS

Voorzitter
Armand De

D **1156**
Dedecker

LIEVE
VAN ERMEN

RECHTSWEGE

ZKH PRINS FILIP

ZKH PRINS LAURENT

VLAAMS
BELANG

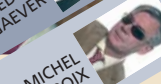
YVES
BUYSE

KARIM
VAN OVERMEIRE

FREDDY
VAN GAEVER

MICHEL
DELACROIX

FN

NELE
JANSGEERS

ANKE
VAN DERMEERSCH

JURGEN
CEDER

JORIS
VAN HALTHEM

HUGO
COVELLERS

VANESSA
MATZ

JEAN-PAUL
PROCUREUR

MARC
ELSEN

ANNE
DELVAUX

FRANCIS
DELPÉRÉE

CDU

HELGA
STEVENS

LOUIS
IDE

TONY
VAN PARYS

WOUTER
BEKE

ELS
VAN HOOF

MIET
SMET

NAHIMA
LANJRI

ELS
SCHELFHOUT

LUC
VAN DEN BRANDE

DIRK
CLAES

HUGO
VANDENBERGHE

ELKE
TINDEMANS

POL
VAN DEN DRISSCHE

SABINE
de BETHUNE

CDV
Christen-Democratisch & Vlaams

atter:
e Decker

E-mails senatoren

CD&V

cdenv@ppolgroups.senate.be

02/501.75.45

Fractievoorzitter

de Bethune Sabine debethune@senators.senate.be

14 Leden

Beke Wouter info@wouterbeke.be
beke@senators.senate.be

Claes Dirk info@dirkclaes.be

de Bethune Sabine debethune@senators.senate.be

Lanjri Nahima nahimalanjri@senaat.cdenv.be
nahima.lanjri@stad.antwerpen.be

Schelfhout Els schelfhout@senators.senate.be

Smet Miet miet.smet@vlaamsparlement.be

Tindemans Elke elke.tindemans@telenet.be
etindemans@senaat.cdenv.be

Vandenberghe Hugo mr.hvandenberghe@skynet.be
hvandenberghe@senaat.cdenv.be

Van den Brande Luc luc.vandenbrande@vlaamsparlement.be
vandenbrande@senators.senate.be

Van Parys Tony tony.van.parys@skynet.be
vanparys@senators.senate.be

Van Den Driessche Pol pvdd2206@yahoo.com

Van Hoof Els elsvanhoof@senaat.cdenv.be
els_van_hoof@hotmail.com

MR

mr@polgroups.senate.be

02/501.75.62

Fractievoorzitter

Defraigne Christine contact@christinedefraigne.be
mr@polgroups.senate.be

11 Leden

Brotchi Jacques moulia@mr.polgroups.senate.be

Collas Berni collas@senators.senate.be
collas.bernard@skynet.be

Courtois Alain alaincourtois@hotmail.com
courtois@senators.senate.be

Crombé-Berton Marie-Hélène crombe@senators.senate.be

De Decker Armand president@senate.be

Defraigne Christine contact@christinedefraigne.be
mr@polgroups.senate.be

Destexhe Alain destexhe@destexhe.be
destexhe@senators.senate.be

Fournaux Richard duchenne@mr.polgroups.senate.be
fournaux@senators.senate.be
r.fournaux@dinant.be

Monfils Philippe philippe.monfils@skynet.be

Roelants du Vivier François roelantsduvivier@senators.senate.be
f.roelantsduvivier@skynet.be

Tilmans Dominique secretariat@dominiquetilmans.be
tilmans@senators.senate.be

Open VLD

vld@polgroups.senate.be

02/501.75.59

Fractievoorzitter

Wille Paul paulwille@pandora.be
wille@senators.senate.be

9 Leden

Anthuenis Filip filip.anthuenis@skynet.be
burgemeester@lokeren.be

De Gucht Jean-Jacques jjdegucht@gmail.com
degucht@senators.senate.be

Duchatelet Roland rdu@elex.be

Hermans Margriet margriet.hermans@vlaamsparlement.be
hermans@senators.senate.be

Lijnen Nele nel@vivant.org
lijnen@senators.senate.be

Taelman Martine dirkdb.mt@skynet.be
martine.taelman@skynet.be

Vankrunkelsven Patrik patrik@vankrunkelsven.be
vankrunkelsven@senators.senate.be

Verwilghen Marc senator@marcverwilghen.be

Wille Paul paulwille@pandora.be
wille@senators.senate.be

Vlaams Belang

vlbelang@polgroups.senate.be

02/501.77.54

Fractievoorzitter

Van Hauthem Joris vanhauthem@senators.senate.be
joris.vanhauthem@vlaamsbelang.org

8 Leden

Buyse Yves yves.buyse@skynet.be
buyse@senators.senate.be

Ceder Jurgen ceder@senators.senate.be
jurgen.ceder@telenet.be

Coveliers Hugo hugo@coveliers.be

Jansegers Nele nele.jansegers@telenet.be
jansegers@senators.senate.be

Van dermeersch Anke info@ankevandermeersch.be
vandermeersch@senators.senate.be

Van Gaever Freddy fvangaever@hotmail.com
vangaever@senators.senate.be

Van Hauthem Joris vanhauthem@senators.senate.be
joris.vanhauthem@vlaamsbelang.org

Van Overmeire Karim karim.vanovermeire@vlaamsparlement.be

PS

PS

ps@polgroups.senate.be

02/501.75.51

Fractievoorzitter

Mahoux Philippe courrier@philippe-mahoux.be
phm@swing.be

8 Leden

Bouarfa Sfia sbouarfa@parlbru.irisnet.be
Collignon Christophe s.themont@skynet.be
contact@christophe-collignon.be
Kapompolé Joëlle kapompole@senators.senate.be
Lizin Anne-Marie anne-marie.lizin@huy.be
lizin@senators.senate.be
Mahoux Philippe courrier@philippe-mahoux.be
phm@swing.be
Moureaux Philippe pmoureaux@skynet.be
pmoureaux@molenbeek.irisnet.be
Vienne Christiane contact@christianevienne.be
vienne@senators.senate.be
Zrihen Olga ozrihen@skynet.be
zrihen@senators.senate.be
trefois@ps.polgroups.senate.be

sp.a-Vl.Pro

s-p-a@polgroups.senate.be

02/501.75.55

Fractievoorzitter

Vanlerberghe Myriam vanlerberghe@senators.senate.be

7 Leden

Lambert Geert geert.lambert@yucom.be
lambert@senators.senate.be
Martens Bart martens.bart@vlaamsparlement.be
Swennen Guy guy.swennen@skynet.be
Temmerman Marleen marleen.temmerman@ugent.be
temmerman@senators.senate.be
Vande Lanotte Johan ann.dessel@portofoostende.be
Vanlerberghe Myriam vanlerberghe@senators.senate.be
Van Nieuwkerke André andre.vannieuwkerke@vlaamsparlement.be

cdH

cdh@polgroups.senate.be

02/501.75.49

Fractievoorzitter

Delpérée Francis delperee@hotmail.com
delperee@senators.senate.be

5 Leden

Delpérée Francis delperee@hotmail.com
delperee@senators.senate.be
Delvaux Anne delvaux@senators.senate.be
Elsen Marc sec.marc.elsen@cdhvervierviers.be
Matz Vanessa matz@lecdh.be
Procureur Jean-Paul jean-paul@jpprocurateur.be

ECOLO

ecolo@polgroups.senate.be

02/501.77.84

Fractievoorzitter

Daras José jose.daras@ecolo.be

5 Leden

Cheron Marcel marcel.cheron@ecolo.be
Daras José jose.daras@ecolo.be
Dubié Josy josy.dubie@ecolo.be
Durant Isabelle isabelle.durant@ecolo.be
Russo Carine carine.russo@ecolo.be

GROEN!

2 Leden

Dua Vera vera.dua@groen.be
Piryns Freya freya.piryns@groen.be

NVA

2 Leden

Ide Louis louiside@hotmail.com
louis.ide@n-va.be
Stevens Helga senaat@helgastevens.be

Lijst Dedecker

1 Lid

Van Ermen Lieve lvanermen@pandora.be

FN

1 Lid

Delacroix Michel info@micheldelacroix.be
delacroix@senators.senate.be

Geweld tegen vrouwen

Geweld tegen vrouwen neemt veel vormen aan: partnergeweld, verkrachting, ongewenste intimiteiten op het werk, genitale verminking, stalking, vrouwenhandel,... In dit artikel richten we onze aandacht op partnergeweld en geweld tegen vrouwen in conflicten en de strijd die daartegen de voorbije 60 jaar is gevoerd.

Geweld tegen vrouwen in conflicten

Vrouwen zijn in vreedstijd al vaak het slachtoffer van discriminaties. In oorlogstijden is dat nog meer het geval. Internationaal onderzoek wijst uit dat er meer vrouwelijke dan mannelijke burgerslachtoffers vallen in gewapende conflicten. Ze hebben in dergelijke omstandigheden nog meer te lijden onder diverse vormen van geweld, waaronder seksueel geweld (verkrachting, seksuele slavernij of gedwongen prostitutie, seksuele verminking, gedwongen sterilisatie, gedwongen zwangerschap, seksuele vernedering, gedwongen abortus, vrouwenhandel,...)¹.

Sinds mensenheugenis is (seksueel) geweld tegen vrouwen een oorlogswapen. Sinds de jaren 90 neemt het echter buitengewone proporties aan. Een belangrijk keerpunt in de aandacht voor deze problematiek was het conflict in ex-Joegoslavië, waar geweld tegen vrouwen schering en inslag was. De omvang van de plaag van seksueel geweld kwam geleidelijk aan het licht

In Monrovia biedt Artsen Zonder Grenzen een brede waaier van gezondheidszorgen aan vrouwen, waaronder aan slachtoffers van seksueel geweld.

Artsen Zonder Grenzen / Sofie Stevens

naar aanleiding van conflicten in Oeganda, Rwanda, Sierra Leone, Oost-Timor en meer recent in Oost-Congo waar men nu zelfs van 'seksueel terrorisme' spreekt.

Geweld tegen vrouwen in conflicten werd ondertussen internationaal erkend als oorlogsmisdaad en misdaad tegen de menselijkheid en dus als een schending van mensenrechten. Mensenrechtenverdragen, internationale verklaringen en actieprogramma's vormen dan ook de belangrijkste bescherming voor vrouwen die betrokken geraken bij conflicten.

Een eerste reeks verdragen bestrijdt discriminaties tegen vrouwen in het algemeen, zoals de 'Universele Verklaring van de Rechten van de Mens', het 'Verdrag inzake de Uitbanning van alle Vormen van Discriminatie van Vrouwen' of nog het 'Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind'.

Daarnaast zijn er ook instrumenten die specifiek verwijzen naar (seksueel) geweld tegen vrouwen, zoals de 'Verklaring inzake de Uitbanning van Geweld tegen Vrouwen (1993)', het actieprogramma dat resulteerde uit de 'Internationale Conferentie over Bevolking en Ontwikkeling' (1994), het Peking-Actieplatform (1995) en het Maputo-Protocol. Artikel 5 van het Maputo-Protocol bij het Afrikaanse Handvest van de mensenrechten en de rechten van de persoon en van vrouwen in Afrika (2005) verbiedt alle vormen van genitale verminking van vrouwen.

UN Photo/John Isaac

Vrouwen op weg naar een besnijdenisritueel.

Tenslotte verwijzen de 'VN-Verklaring inzake bescherming van vrouwen en kinderen in noodsituaties en gewapende conflicten' (1974) en de conventies van Genève expliciet naar geweld tegen vrouwen in conflictsituaties.

Mechanismen om vrouwen tegen geweld te beschermen ontbreken er dus niet. Slechts weinig zijn echter afdwingbaar. Ze zijn bijgevolg vaak weinig efficiënt en er heerst in de betrokken landen dan ook een sfeer van straffeloosheid.

Een lichtpuntje is dat berechting en bestraffing van geweld tegen vrouwen in oorlogstijden mogelijk is geworden in de internationale oorlogstribunalen van ex-Joegoslavië en Rwanda en in het Internationaal Strafhof.

Zelfs na afloop van conflicten blijven vrouwen niet gespaard van geweld: geweld in vluchtelingenkampen, seksueel geweld door vredeshandhavers, vrouwenhandel, ... Sommige vrouwen krijgen zelfs te kampen met huiselijk geweld, meer bepaald partnergeweld, eens ze naar huis terugkeren.

Vluchtelingenkamp in Afghanistan - Affiche van het Hoog Commissariaat voor de vluchtelingen van de VN.

Partnergeweld

Ook in vreedstijd hebben vrouwen vaak te lijden onder partnergeweld. Het is zelfs de meest verspreide vorm van geweld: één vrouw op drie wereldwijd wordt er slachtoffer van. In België is dat naar schatting één vrouw op vijf. Vooral vrouwen zijn het slachtoffer van partnergeweld.

Partnergeweld wordt vaak omschreven als "elke vorm van fysiek (bvb. slagen), seksueel (bvb. verkrachting), psychisch/psychologisch (bvb. stalking) of economisch (bvb. familieverlating) geweld tussen echtgenoten, samenwonenden of personen die hebben samengewoond en tussen wie een affectieve band bestaat of bestaan heeft."² Partnergeweld komt voor in alle milieus, in alle leeftijdsgroepen en in alle relatievormen ongeacht herkomst of geloof.

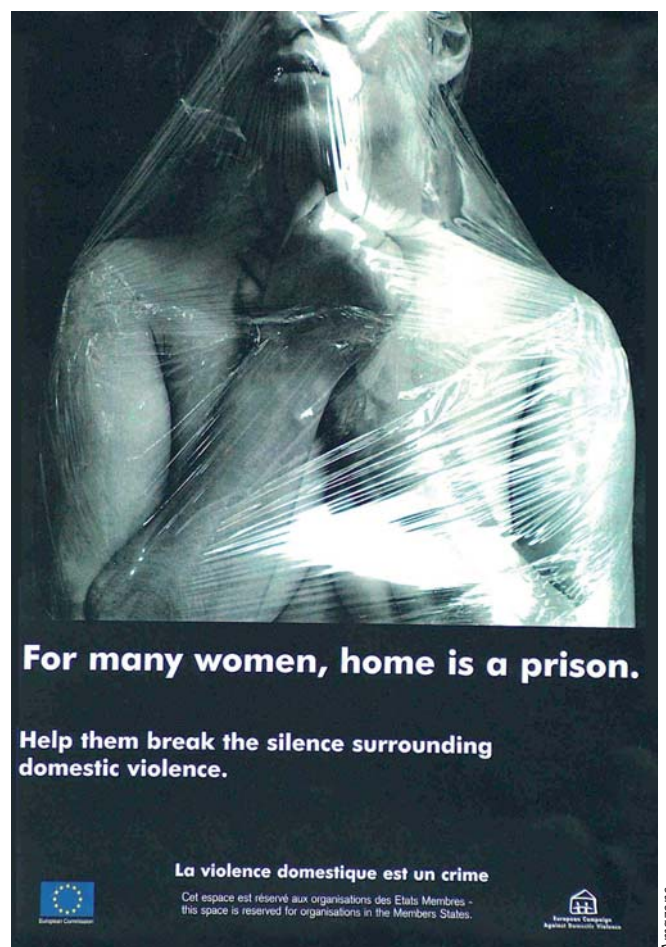
In het begin van de jaren zeventig werden vrouwenbewegingen zich bewust van de omvang van partnergeweld. In 1977 richtten ze in Brussel het eerste Belgische vluchthuis op. Dankzij hun inspanningen werd het probleem langzaam erkend als een maatschappelijk probleem met ernstige gevolgen dat de privé-

sfeer overstijgt. Het besef groeide bovendien dat vrouwenrechten deel uitmaken van mensenrechten (zie blz. 6).

De internationale verdragen, verklaringen en actieprogramma's die discriminaties tegen vrouwen veroordelen en de uitbanning van geweld tegen vrouwen bepleiten, gelden uiteraard ook voor partnergeweld.

Ook op Europees niveau werden lovenswaardige initiatieven genomen tegen geweld op vrouwen in het algemeen en partnergeweld in het bijzonder. In 1991 vond in Brussel bij voorbeeld de eerste Europese Ministerconferentie plaats over het fysiek en seksueel geweld op vrouwen, op initiatief van de toenmalige Staatssecretaris voor Maatschappelijke Emancipatie. De Europese Unie maakte van 1999 het 'Europees jaar van de bestrijding van het geweld tegen vrouwen'. Dat jaar riep de Algemene Vergadering van de VN 25 november uit tot 'Internationale dag tegen partnergeweld'. Een jaar later onstond het Europees Daphne-programma (in navolging van het Daphne-initiatief van de Europese Commissie van 1997). Dat programma verleent financiële steun aan projecten die verband houden met geweld tegen o.a. vrouwen. In het kader van het Daphne-programma werd de Canadese Witte Lint-campagne in Europa gelanceerd. Hierbij wilden mannen door het dragen van een wit lintje hun engagement in de strijd tegen geweld laten zien.

Daarnaast hebben de Wereldbank en de WHO geweld tegen vrouwen erkend als een ernstig gezondheidsprobleem³.

Campagne van de Europese Commissie tegen geweld binnen het gezin.

Bestrafing

De strijd tegen geweld maakte vanaf de oprichting van het Staatssecretariaat voor Maatschappelijke Emancipatie (zie blz. 9) deel uit van het gelijke kansenbeleid. De sociale en politieke acties volgden elkaar sindsdien snel op. Het engagement in de bestrijding van geweld tegen vrouwen vertaalde zich vanaf dan in enquêtes en onderzoeken, sensibiliseringscampagnes, werkgroepen, enz.

De wet van 4 juli 1989⁴ vormt een eerste juridische mijlpaal. Sindsdien is verkrachting binnen een relatie strafbaar. Daarna was het wachten tot 1997 op een tweede belangrijke wet, de zogenaamde wet-Lizin⁵.

Met die wet wordt partnergeweld, zowel tegen vrouwen als tegen mannen, voor het eerst als een misdrijf erkend. Een jaar later wordt ook stalking⁶ strafbaar gesteld.

LAAT ONS DE STILTE
BREKEN VOOR WE
ZELF GEBROKEN ZIJN.

GEWELD TUSSEN PARTNERS
IS EEN STRAFBAAR FEIT.

Geweld tussen partners.
Je staat niet alleen in je strijd.

.be

Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen

Brochure van het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen in het kader van het Nationaal Actieplan inzake de strijd tegen partnergeweld.

In navolging van internationale aanbevelingen keurde de Ministerraad in 2001 een Nationaal Actieplan goed om geweld tegen vrouwen te bestrijden. Bedoeling van dit plan was om alle acties gericht op de bestrijding van geweld op vrouwen te coördineren. Het plan heeft 6 doelstellingen: bewustmaking, vorming, preventie, opvang en bescherming van slachtoffers, repressieve en andere maatregelen, evaluatie. Op basis van de evaluatie van het plan door het Instituut voor Gelijkheid van Vrouwen en Mannen in 2003 werd een tweede Nationaal Actieplan (2004-2007) uitgewerkt, rond partnergeweld ditmaal. Daarnaast kwam een nieuwe wet op partnergeweld tot stand: de wet tot toewijzing van de gezinswoning aan de echtgenoot of aan de wettelijk samenwonende, die het slachtoffer is van fysieke gewelddaden vanwege zijn partner en tot aanvulling van (...) van het Strafwetboek (...).

Ondanks deze wetgevende initiatieven bleven nog teveel klachten rond partnergeweld zonder gevolg. Met een betere opvolging van klachten voor ogen kondigde de toenmalige minister van Justitie, naar het voorbeeld van een Luikse rondzendbrief uit 2004, in 2006 in een federale rondzendbrief een zero-tolerantie tegenover partnergeweld aan.

Opvang- en begeleidingsinitiatieven

Zolang partnergeweld bestaat, moeten slachtoffers kunnen rekenen op opvang- en begeleidingsmogelijkheden. Sinds de oprichting van het eerste Belgische vluchthuis in 1977 zijn heel wat inspanningen geleverd om slachtoffers hulp te bieden. Tot het gamma van hulpverleningsinitiatieven behoren o.a. diensten voor slachtofferhulp, centra voor geestelijke gezondheidszorg, telefonische hulpverlening, crisisopvangcentra, vluchthuizen voor vrouwen, slachtofferonthaal bij de parketten, justitiehuisen, slachtofferbejegening bij de politiediensten,... Ook daderhulp wordt voorzien voor plegers van partnergeweld.

Besluit

De voorbije jaren werd heel wat bereikt in de nationale en internationale strijd tegen geweld tegen vrouwen, zowel in de openbare als in de privé-sfeer. Ondanks de geleverde inspanningen blijven de daders nog vaak ongestraft. Voor geweld in (post)conflictsituaties bestaat de uitdaging erin om internationale normen te doen naleven. In de strijd tegen seksueel geweld in Oost-Congo speelt ons land alvast een belangrijke rol. Qua partnergeweld blijven de 6 doelstellingen van het Nationaal Actieplan tegen geweld en een mentaliteitswijziging de belangrijkste uitdagingen.

Zolang vrouwenrechten niet als mensenrechten worden gerespecteerd en discriminaties tegenover vrouwen blijven bestaan, is geweld tegen vrouwen de wereld nog lang niet uit.

¹Karel De Meester, 'Een overzicht van de belangrijkste internationale beschermingsmechanismen, evoluties en uitdagingen.', uit Jura Falconis, 2005-2006, jaargang 2, blz. 2.

<http://www.law.kuleuven.ac.be/jura/42n2/demeester.html>,

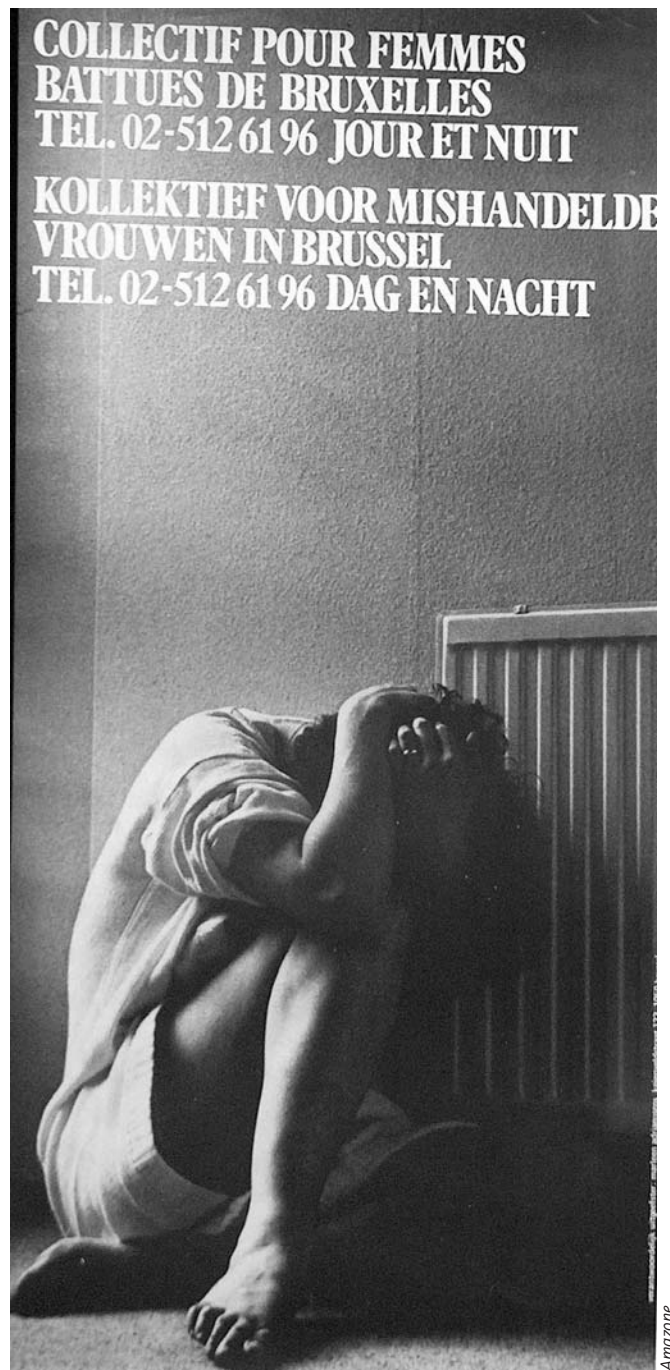
² Deze definitie wordt zowel hernomen in het ontwerp van richtlijn dat wordt uitgewerkt door het College van Procureurs-generaal en dat handelt over de opsporing en registratie van de dossiers van intrafamiliaal geweld, als in de gemeenschappelijke omzendbrief van de Minister van Justitie en van het College van Procureurs-generaal met betrekking tot het strafrechtelijk beleid inzake partnergeweld.

³ <http://www.cafra.org/article54.html>

⁴ Wet van 4 juli 1989 tot wijziging van sommige bepalingen betreffende het misdrijf verkrachting.

⁵ Wet van 24 november 1997 strekkende om het geweld tussen partners tegen te gaan.

⁶ Wet van 30 oktober 1998 tot invoeging van een artikel 442bis in het Strafwetboek houdende de strafbaarstelling van belaging.

In de Senaat

In de bestrijding van het partnergeweld staat de wet van 24 november 1997 centraal. Deze wet, de vrucht van een parlementair initiatief in de Senaat, waarborgt de bescherming van de zwakste partner in een relatie en bant elke vorm van geweldpleging tussen personen die een duurzame affectieve en seksuele relatie hebben.

De wet hief ook het omstreden artikel 413 van het Strafwetboek op. Die bepaling voorzag in een verschoningsgrond voor geweldpleging bij de vaststelling van overspel.

Helaas blijft de problematiek van het geweld tegen vrouwen ook vandaag nog actueel, in het buitenland maar ook in België. Op 25 juni 2008 bracht het Adviescomité voor gelijke kansen van mannen en vrouwen van de Senaat een advies uit over een voorstel van resolutie ter bestrijding van eengerelateerd geweld. Praktijken zoals eerwraak en gedwongen huwelijken komen immers ook in ons land voor. Het afgelopen jaar besprak het Adviescomité ook enkele schrijnende gevallen van geweldpleging tegen vrouwen, zoals het seksueel geweld in Oost-Congo en de genitale verminking van vrouwen.

Vrouwen en gezondheid

Initiatieven qua gezondheid voor vrouwen waren de voorbije 60 jaar vooral gericht op seksuele en reproductieve gezondheid en rechten. Vrouwen moesten vrij kunnen beslissen over hun seksuele leven, geboorte- en gezinsplanning, veilig moederschap, moeder-kind zorg, preventie en behandeling van genitale infecties, seksuele opvoeding, enz. De laatste jaren gaat er nu ook aandacht naar gezondheidsverschillen tussen mannen en vrouwen.

Ongewild zwanger

De hele geschiedenis door hebben vrouwen een ongewenste zwangerschap willen voorkomen via geboortebeperking, anti-conceptie of abortus. Toch moesten ze wachten tot de uitvinding van de pil in 1955 om te kunnen beschikken over hun eigen vruchtbaarheid. Een wet uit 1923 die de verspreiding van voorbehoedsmiddelen en elke vorm van reclame errond verbood, werd pas opgeheven in 1973. Dankzij de voorlichtingscampagnes van vrouwenbewegingen werd anticonceptie geleidelijk aan uit de taboesfeer gehaald.

De totstandkoming van de 'abortuswet' in 1990 verliep niet van een leien dakje. Er kwam zelfs een 'mini-Koningskwestie' bij kijken. Koning Boudewijn weigerde namelijk wegens gewetensbezwaren het wetsontwerp Lallemand-Michielsens tot gedeeltelijke legalisering van abortus te bekrachtigen. Om een grondwettelijke crisis te vermijden, werd er gedurende twee dagen van uitgegaan dat de Koning in de onmogelijkheid verkeerde om te regeren. Zo kon het wetsontwerp door de regering worden bekrachtigd.

Ondanks het ruime gamma aan voorbehoedsmiddelen en de diverse voorlichtingscampagnes neemt het aantal ongewenste zwangerschappen en zwangerschapsonderbrekingen al 25 jaar lang toe, vooral bij jongeren onder 20 jaar. In de hoop die evolutie te keren werd in 2004 bij koninklijk besluit beslist om anti-

conceptiva financieel toegankelijker te maken. Zo wordt tegemoet gekomen in de aankoop ervan door vrouwen jonger dan 20 jaar, een maatregel die ook past in de voorkoming van Seksueel Overdraagbare Aandoeningen (SOA).

Ongewild kinderloos

Sommige vrouwen worden ongewild zwanger, anderen blijven ongewild kinderloos. Dankzij de vorderingen in de reproductieve geneeskunde kunnen vrouwen of koppels tegenwoordig via medisch begeleide voortplanting (MBV) hun kinderwens vooralsnog vervullen. Jaarlijks doen zo'n 4.000 vrouwen een beroep op in vitro fertilisatie (IVF). De overheid betaalt onder meer de laboratoriumkosten terug. In 2007 kreeg MBV een juridische basis.

In-vitrofertilisatie.

Centrum voor Reproductieve Geneeskunde AZ-VUB / Magelaan

Bescherming van zwangere vrouwen

Reproductieve gezondheid en rechten gaan ook over de bescherming van het moederschap. Zwangere vrouwen genieten inderdaad van preventieve gezondheidszorgen, kosteloze prenatale consultaties, terugbetaling van medische kosten door de ziekte- en invaliditeitsverzekering, reizen in eerste klasse met de trein vanaf de vijfde maand zwangerschap, een geboortepremie na de bevalling, enz. Zwangere werknemers hebben recht op moederschapsrust en -uitkering en bescherming tegen ontslag. Ze mogen geen gevaarlijk werk, overwerk of nachtarbeid verrichten en genieten van borstvoedingspauzes op het werk.

Heel wat nationale maatregelen zijn het gevolg van internationale engagementen. Zo hebben 179 landen, waaronder België, naar aanleiding van de Internationale Conferentie voor Bevolking en Ontwikkeling van 1994 in Caïro, zich voorgenomen de seksuele en reproductieve gezondheid van vrouwen, mannen en jongeren te verbeteren. Ook in het Peking-Actieplatform van 1995 wordt gepleit voor betere seksuele en reproductieve zorgen.

Gezondheidsverschillen tussen mannen en vrouwen

Gezondheid is deels geslachts- en gendergebonden. De medische wereld is zich daar al jaren van bewust. Uit enquêtes van het Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid uit 2002 en 2004 blijkt dat vrouwen vaker meer lijden aan migraine, depressies, osteoporose, eetstoornissen zoals anorexia,... Sommige ziekten komen alleen bij vrouwen voor, zoals borstkanker en baarmoederhalskanker. Deze ziekten zijn de eerste en tweede doodsoorzaak bij vrouwen.

In 2001 werd in ons land een grootschalig georganiseerd bevolkingsonderzoek naar borstkanker opgestart. Deze borstkankerscreening is het resultaat van een protocolakkoord uit 2000 tussen de federale overheid en de gemeenschappen. Vrouwen van 50 tot 69 jaar kunnen om de twee jaar gratis een mamмоgrafie (röntgenfoto van de borsten) laten nemen. In de resolu-

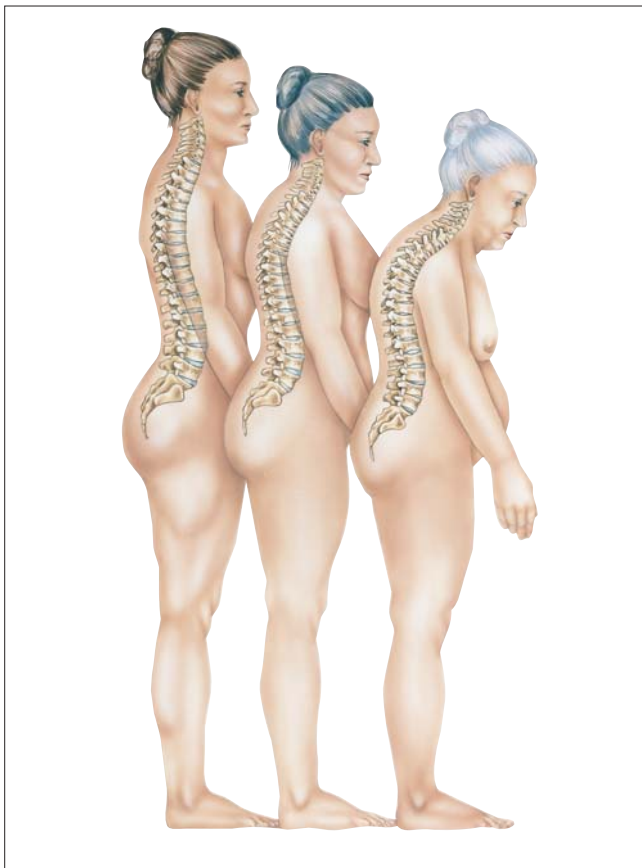

Borstkankerscreening.

Logo Zuid-Oost-Vlaanderen vzw / Dimitri Ferrest

De opsporing van baarmoederhalskanker vindt nog niet systematisch plaats. Daarom formuleerden zowel de Kamer² in 2001 als de Senaat³ in 2003 elk een resolutie die pleit voor een georganiseerd nationaal screeningsprogramma voor baarmoederhalskanker. Ondertussen bestaan er ook twee vaccins ter voorkoming van baarmoederhalskanker. Een ervan wordt sinds november 2007 terugbetaald voor meisjes van 12 tot 15 jaar. Een algemeen vaccinatieprogramma is er echter niet.

Zowel de Wereldgezondheidsorganisatie als de Raad van Europa sporen de staten ertoe aan een gezondheidsbeleid te voeren met aandacht voor de geslachts- en gendergebonden verschillen. Al heeft België de voorbije jaren maatregelen getroffen voor bepaalde typisch vrouwelijke aandoeningen, toch blijft een beleid, gericht op het wegwerken van de ongelijkheden inzake gezondheid tussen mannen en vrouwen en dat rekening houdt met de specifieke noden van mannen en vrouwen, een uitdaging voor de komende jaren.

MSD - Merck Sharp & Dohme bv

Osteoporose : een ziekte die vaker vrouwen treft.

tie van 5 juni 2003 over borstkanker spoort het Europees Parlement de lidstaten aan om 'de bestrijding van borstkanker tot een van de prioriteiten [te maken] op het gebied van de volksgezondheid en doeltreffende strategieën voor een betere preventie, vroegdiagnostiek, de behandeling en nazorg van borstkanker te ontwikkelen en ten uitvoer te leggen teneinde in geheel Europa een zo hoog mogelijke kwaliteit op het gebied van de behandeling van borstkanker te waarborgen.'

In navolging van deze resolutie pleit de Senaat in een resolutie¹ voor nog meer onderzoeken en de eventuele uitbreiding van de doelgroep. Andere wetgeving voorziet in tegemoetkomingen bij de behandeling van borstkanker.

¹ Voorstel van resolutie betreffende de preventie van borstkanker, wetgevingsdossier Senaat nr. 3-792.

² Voorstel van resolutie tot preventieve bestrijding van baarmoederhalskanker, wetgevingsdossier Kamer nr. 50-1249/001.

³ Voorstel van resolutie over een programma voor de georganiseerde opsporing van baarmoederhalskanker, wetgevingsdossier Senaat nr. 2-1503.

In de Senaat

De gezondheid van de vrouw beter beschermen betekent meteen ook haar emancipatie en welzijn verhogen. Het vrije gebruik van voorbehoedsmiddelen en het gedeeltelijk uit de strafrechtelijke sfeer halen van abortus vormden aanzienlijke stappen voorwaarts in dit opzicht. De Senaat speelde een vooraanstaande rol door de wet van 3 april 1990 betreffende de zwangerschapsafbreking aan te nemen.

Meer recent zorgde de Senaat voor een wet inzake medisch begeleide voortplanting en de bestemming van overtalige embryo's en gameten. Daarnaast nam hij een resolutie aan voor een betere preventie van baarmoederhalskanker aan. Verder organiseerde de Senaat verscheidene colloquia omtrent de gezondheid van vrouwen.

jaren 40

- 1948 Volwaardig stemrecht voor vrouwen
Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens
- 1949 Eerste verkiezingen waaraan vrouwen deelnemen

jaren 50

- 1950 Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden
- 1952 Verdrag over politieke rechten van vrouwen
Verdrag nr. 100 van de Internationale Arbeidsorganisatie over gelijke beloning van mannelijke en vrouwelijke arbeidskrachten voor arbeid van gelijke waarde
- 1955 Uitvinding van de anticonceptiepil
- 1957 Verdrag van Rome

jaren 60

- 1961 Europees Sociaal Handvest
- 1962 Verdrag over toestemming bij het huwelijk, minimum huwelijksleeftijd en registratie van huwelijken
- 1965 Marguerite de Riemaecker-Legot: eerste vrouwelijke minister
- 1966 Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten (BUPO-verdrag)
Internationaal Verdrag over Economische, Sociale en Culturele Rechten (ECOSOC)

jaren 70

- 1972 Oprichting Verenigde Feministische Partij
Oprichting Vrouwen Overleg Komitee
- 1973 Opheffing verbod op reclame en verkoop van voorbehoedsmiddelen
- 1974 Eerste Stem vrouwcampagne voor parlementsverkiezingen
VN-verklaring inzake bescherming van vrouwen en kinderen in noodsituaties
- 1975 Internationaal Jaar van de Vrouw
Eerste VN-vrouwenconferentie
CAO nr. 25 van 15 oktober 1975 voert principe in van gelijk loon voor gelijk werk
- 1979 Verdrag ter uitbanning van alle vormen van discriminatie tegen vrouwen

jaren 80

- 1981 Wet van 29 juni 1981 strekkende tot gelijke behandeling op vlak van sociale zekerheid
- 1988 Oprichting in Kamer van Adviescomité voor Maatschappelijke Emancipatie
- 1989 Wet van 14 december 1989 inzake het sociaal statuut van zelfstandigen en meewerkende echtgenoten
Verkrachting binnen een relatie wordt strafbaar
Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind

De Senaat en het

In 1995, onmiddellijk na de Vierde Wereldvrouwenconferentie van de Verenigde Naties in Peking, besliste de Senaat een commissie op te richten, gespecialiseerd in de problematiek van de gelijkheid van kansen tussen vrouwen en mannen. Dat Adviescomité voor gelijke kansen voor vrouwen en mannen werd opgericht op 18 januari 1996. Het comité bestaat, net zoals de klassieke parlementaire commissies, uit 17 senatoren (op dit ogenblik 12 vrouwen en 5 mannen).

De belangrijkste doelstellingen van het Adviescomité zijn de toetsing van wetgevende initiatieven en van het regeringsbeleid aan het principe van de gelijkheid van kansen, en het uitbrengen van adviezen om ertoe aan te sporen die principes te integreren in de wetgeving en in het regeringsbeleid.

Het Adviescomité behandelt een grote verscheidenheid aan dossiers, die rechtstreeks of onrechtstreeks betrekking hebben op de gelijkheid van vrouwen en mannen of de rechten van de vrouwen, zowel in binnen- als buitenland. Zo heeft het Adviescomité zich tijdens deze legislatuur al gebogen over de discriminatie tussen vrouwen en mannen inzake verzekeringen, het seksueel geweld in Oost-Congo, het probleem van het eergegrelateerde geweld, de genitale verminking van vrouwen en de integratie van het concept 'gender' in de duurzame ontwikkeling. In verschillende dossiers werden adviezen uitgebracht aan andere commissies of aanbevelingen gericht aan de regering. Alle dossiers kunnen worden geraadpleegd op de website van de Senaat.

Een overzicht van de activiteiten van het Adviescomité gedurende de drie vorige regeerperioden is terug te vinden in de activiteitenverslagen (wetgevingsdossiers Senaat 1-1319/1, 2-1584/1 en 3-1891/1), die ook op de website van de Senaat kunnen worden geraadpleegd.

Basisopdracht

Het Adviescomité probeert in de mate van het mogelijke een groot aantal mensen en instellingen te bereiken en bij haar werkzaamheden te betrekken. Vanuit dit standpunt organiseert het vaak hoorzittingen met het oog op het formuleren van adviezen. De vergaderingen van het Adviescomité zijn openbaar, net zoals die van de andere commissies. Het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen, de Raad van de Gelijke Kansen voor Mannen en Vrouwen, de *Conseil des femmes francophones* en de Nederlandstalige Vrouwenraad worden geregeld uitgenodigd.

Het Adviescomité vraagt elk jaar de minister bevoegd voor gelijke kansen om zijn of haar beleidsprogramma voor het komende jaar toe te lichten. Het Adviescomité formuleert nadien aanbevelingen voor de minister en volgt de uitvoering van het beleid gedurende het hele jaar op.

Internationaal netwerk

De follow-up van het Europees en internationaal beleid is één van de belangrijkste taken van het Adviescomité.

gelijkekansenbeleid

Het Adviescomité heeft kort na zijn oprichting het initiatief genomen een samenwerkingsstructuur tot stand te brengen tussen de parlementaire commissies bevoegd voor gelijke kansen van vrouwen en mannen in de lidstaten van de Europese Unie en in het Europees Parlement. Dat was een vernieuwend initiatief omdat er voor die materie op het parlementaire niveau nog nooit iets dergelijks was bedacht. De eerste interparlementaire conferentie (Conferentie van de parlementaire commissies bevoegd voor gelijke kansen van vrouwen en mannen – CCEC) had plaats in de Belgische Senaat in mei 1997. Het netwerk heeft zich sindsdien uitgebreid met de afgevaardigden van de parlementen van de nieuwe lidstaten en van de kandidaat-lidstaten. Elk jaar wordt in één van de lidstaten een conferentie georganiseerd over onderwerpen van gemeenschappelijk en Europees belang die betrekking hebben op vrouwen. De conferentie van 2008 vond op 2 en 3 juli plaats in Parijs. Volgende onderwerpen kwamen aan bod: gelijke kansen op professioneel vlak voor vrouwen en mannen en de toegang van vrouwen tot verantwoordelijke functies. De website van de CCEC verschaft meer uitgebreide informatie over de organisatie en de werking van de conferentie (http://www.europarl.europa.eu/comparl/femm/cccec/default_en.htm).

Verenigde Naties

Het Adviescomité heeft een bijzondere relatie met de Verenigde Naties, doordat zijn oprichting een gevolg was van de UNO-conferentie voor de Rechten van de Vrouw in Peking (1995). Het Adviescomité besteedt speciale aandacht aan de opvolging van de toepassing van de resoluties van de Wereldvrouwenconferentie van Peking. Ook de vergaderingen van de CSW (*Commission on the Status of Women*) worden met veel belangstelling gevolgd.

De resultaten van de 52ste sessie van de CSW, waaraan een Belgische delegatie heeft deelgenomen, werden aan het Adviescomité voorgelegd. Het Adviescomité heeft daarop aanbevelingen geformuleerd voor de minister bevoegd voor gelijke kansen. Die aanbevelingen hebben hoofdzakelijk betrekking op de financiering van gendergelijkheid en op de autonomie en de versterking van de vrouw (wetgevingsdossier Senaat nr. 4-716/1).

Krachtens de wet van 6 maart 1996 strekkende tot controle op de toepassing van de resoluties van de Wereldvrouwenconferentie die van 4 tot 14 september 1995 in Peking heeft plaatsgehad, moet de regering elk jaar aan het parlement verslag uitbrengen over het beleid gevoerd overeenkomstig de doelstellingen van de Conferentie van Peking. Dat verslag maakt elk jaar het voorwerp uit van een parlementair debat.

Deze korte uiteenzetting biedt slechts een beknopt overzicht van de activiteiten van het Adviescomité. Talrijke andere initiatieven werden hier niet vermeld. Niettemin krijgt de lezer hiermee een idee van de manier waarop het Adviescomité bijdraagt tot de parlementaire werkzaamheden en debatten. De Senaat is als reflectiekamer de plaats bij uitstek om fundamentele sociale thema's te bespreken, zoals de gelijkheid van kansen tussen vrouwen en mannen.

jaren 90

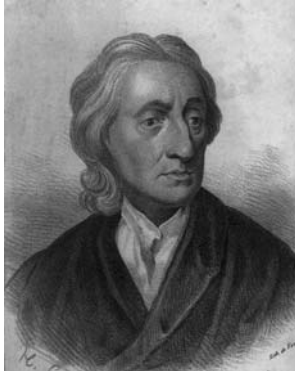
1990	Gedeeltelijke legalisering van abortus
1991	Eerste Europese Ministerconferentie over het fysiek en seksueel geweld op vrouwen
1993	VN-Verklaring inzake de uitbanning van geweld tegen vrouwen
1994	Wet Smet-Tobback Internationale Conferentie over Bevolking en Ontwikkeling
1995	Vierde VN-vrouwenconferentie in Peking
1996	Wet strekkende tot controle op de toepassing van de resoluties van de Peking-conferentie Oprichting in Senaat van Adviescomité voor gelijke kansen voor vrouwen en mannen
1997	Wet-Lizin: partnergeweld als misdrijf erkend
1998	Stalking strafbaar gesteld
1999	Europees jaar van de bestrijding van het geweld tegen vrouwen 25 november uitgeroepen tot 'Internationale dag tegen partnergeweld' Wet van 7 mei 1999: maatregelen ter verbetering van de positie van de vrouw op de arbeidsmarkt en omkering van de bewijslast bij vrouwendiscriminatie

21ste eeuw

2000	Peking +5
2001	Eerste Nationaal Actieplan tegen partnergeweld
2002	Gelijkheid man en vrouw in Grondwet opgenomen Pariteit op verkiezingslijsten Oprichting Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen
2003	Gezinswoning wordt voortaan toegewezen aan slachtoffer partnergeweld
2004	Tweede Nationaal Actieplan tegen partnergeweld
2005	Maputo-protocol Peking +10
2006	Federale rondzendbrief zerotolerantie tegenover partnergeweld
2007	Wet gendermainstreaming Nieuwe anti-discriminatiewet

60 jaar Universele Verklaring van de Rechten van de Mens

Voorlopers

John Locke.

Over mensenrechten wordt al veel langer dan 60 jaar nagedacht, al werden ze vroeger nog niet zo genoemd. Zo zien sommigen zelfs de wetteksten van Koning Hammoerabi (Babylonië, het huidige Irak, 2000 voor Christus) al als een mensenrechtendocument. In de 17de en 18de eeuw verdedigden een aantal Europese filosofen de idee van natuurrechten waarop elke persoon recht heeft omdat hij een mens is en niet wegens zijn nationaliteit, religie, etnische groep,... De Engelse filosoof John Locke gebruikte in 1690 als eerste de term mensenrechten (rights of man). In 1789 kwam het begrip voor het eerst voor in de titel van een belangrijke politieke tekst: de Franse *Verklaring van de Rechten van de Mens en de Burger*. In de 19de eeuw werden de eerste mensenrechtentoppen op internationaal niveau gezet. In 1814 ondertekenden Engeland en Frankrijk het Verdrag van Parijs om de slavenhandel tegen te gaan. Ook andere thema's

geraakten langzaam op de internationale agenda: de onmenselijke werkomstandigheden, kinderarbeid, de verzorging van zieke en gewonde soldaten in oorlogstijd,... Na de Eerste Wereldoorlog ontstond de Volkenbond, een internationale organisatie die onder meer een aantal basisstandaarden op het vlak van mensenrechten verdedigde.

De Verenigde Naties

UNOC-OHCHR

Universele Verklaring van de Rechten van de Mens

Waardigheid en rechtvaardigheid voor ons allen

Franse Verklaring van de Rechten van de Mens en de Burger in 1789.

Het is echter pas door de gruwel van de Tweede Wereldoorlog dat er echt een consensus omtrent de noodzaak van internationale wetgeving rond mensenrechten komt. De ondertekenaars van het Handvest van de Verenigde Naties van 26 juni 1945 verklaren vastbesloten te zijn 'opeenvolgende generaties van de oorlogsgesel (...) te vrijwaren' en bevestigen hun vertrouwen 'in de fundamentele rechten van de mens, in de waardigheid en de waarde van de menselijke persoon'. Op 10 december 1948 volgt dan de *Universele Verklaring van de Rechten van de Mens* (UVRM).

Eleanor Roosevelt, de toenmalige voorzitter van de VN-Commissie voor de Rechten van de Mens, speelde een belangrijke rol bij het opstellen van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens.

Rechten van alle mensen

Mensenrechten moeten volgens de UVRM gelden voor alle mensen zonder uitzondering :

Artikel 2

Een ieder heeft aanspraak op alle rechten en vrijheden, in deze Verklaring opgesomd, zonder enig onderscheid van welke aard ook, zoals ras, kleur, geslacht, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale of maatschappelijke afkomst, eigendom, geboorte of andere status. Verder zal geen onderscheid worden gemaakt naar de politieke, juridische of internationale status van het land of gebied, waartoe iemand behoort,[...]

UN Photo

De term 'universeel' is niet vrij van kritiek omdat de invulling ervan volgens sommigen te westers zou zijn. Wat men echter niet kan betwisten, is dat de internationale gemeenschap in 1948 een aantal keuzes heeft gemaakt en fundamentele rechten wilde die altijd en overal voor iedereen moeten gelden.

Gelijkheid en waardigheid

In artikel 1 van de UVRM vinden we meteen twee hoekstenen van deze fundamentele mensenrechten : gelijkheid en waardigheid.

Artikel 1

Alle mensen worden vrij en gelijk in waardigheid en rechten geboren. Zij zijn begiftigd met verstand en geweten, en behoren zich jegens elkander in een geest van broederschap te gedragen.

UN Photo

Men kan mensenrechten zien als minimale voorwaarden voor een waardig leven. Alle mensen hebben zonder onderscheid recht op deze basiswaardigheid. De term 'universeel' kan ook in die zin worden geïnterpreteerd.

'Generaties' mensenrechten

De UVRM telt 30 artikelen die burgerlijke, politieke, economische, sociale en culturele rechten bevatten.

Burgerlijke en politieke rechten

In de loop der tijden groeide in veel landen het verzet tegen een staat die probleemloos om het even wat kon doen, vaak ten koste van zijn inwoners. Onder meer als reactie tegen een dergelijke almachtige staat, zorgden filosofen in de 17de en 18de

UN Photo

eeuw voor de theoretische basis van wat later de burgerlijke en politieke rechten zouden worden. Omdat de idee van deze rechten al zo lang bestaat, worden ze veelal de eerste generatie mensenrechten genoemd. De UVRM van 1948 wijdt 19 van de 30 artikelen aan deze rechten. De persoonlijke vrijheid en de bescherming van het individu tegen de willekeur van de staat staan hierbij centraal.

Burgerlijke rechten zijn onder meer het recht op leven, vrijheid en onschendbaarheid van de persoon, het verbod op foltering, het principe van gelijkheid voor de wet voor iedereen, het recht op rechtshulp, het verbod van willekeurige arrestatie of opsluiting, het recht op een eerlijk proces, het recht op privacy, het recht op eigendom en het recht op vrijheid van gedachte, geweten, godsdienst en overtuiging.

Belangrijke voorbeelden van *politieke rechten* zijn het recht op vrije meningsuiting, de vrijheid van vereniging en vergadering, het recht om deel te nemen aan het bestuur en het recht op periodieke, eerlijke en vrije verkiezingen.

Economische, sociale en culturele rechten

UN Photo/John Isaac

De behoefte aan een tweede generatie mensenrechten ontstond in de 19de eeuw. Men begon te beseffen dat menselijke waardigheid en de vrije ontplooiing van de persoonlijkheid meer vereisen dan burgerlijke en politieke rechten. De overgrote meerderheid van de mensen bleef namelijk economisch en sociaal in de kou staan. De industrialisatie ging gepaard met de opkomst van een groeiende arbeidersklasse van wie de rechten internationaal steeds meer erkend werden. De economische en sociale rechten gaan uit van het principe van een gelijke en gewaarborgde toegang voor iedereen tot onontbeerlijke economische en sociale goederen en diensten.

In de artikelen 22 tot en met 25 vermeldt de UVRM onder meer het recht op arbeid, op rechtvaardige arbeidsvoorwaarden, op gelijk loon voor gelijk werk, op een menswaardig inkomen, op een levensstandaard die hoog genoeg is voor de gezondheid en het welzijn van zichzelf en zijn gezin. Hieronder vallen voeding, kleding, huisvesting, geneeskundige verzorging en de noodzakelijke sociale diensten. De tekst vermeldt ook het recht op voorzieningen in geval van werkloosheid, ziekte, invaliditeit, ouderdom, overlijden van de echtgenoot of een ander gemis aan bestaansmiddelen.

Culturele rechten houden onder meer in dat men recht heeft deel te nemen aan het cultureel leven van de gemeenschap en dat men van de voordelen van de wetenschappelijke vooruitgang moet kunnen genieten.

UN Photo/John Isaac

Collectieve rechten en recente uitdagingen

Bij de eerste en tweede generatie mensenrechten lag de klemtoon vooral op het individu. Ieder individu is echter ook deel van een gemeenschap. Daarom kreeg men dan ook oog voor 'collectieve' rechten met als basisidee de solidariteit tussen de individuen. Collectieve rechten zijn onder meer het recht op vrede, een gezond milieu, duurzame ontwikkeling, de beschikking over natuurlijke bronnen,...

De collectieve rechten komen niet voor in de UVRM. Ze zijn het gevolg van nieuwe opvattingen over menselijke waardigheid en van technologische innovaties en recentere bedreigingen voor de uitoefening van de (klassieke) mensenrechten. Recente evoluties zoals genetische manipulatie, biotechnologie en de digitale wereld die ook uitdagingen vormen voor de mensenrechten, komen uiteraard evenmin voor in de UVRM. Een aantal van deze rechten worden gezien als een verdere uitwerking van eerder erkende mensenrechten en worden geregeld in nieuwe verdragen en documenten.

Greenpeace

Bescherming van de mensenrechten

Internationaal recht

De mensenrechten worden beschermd door het internationaal recht en door het (nationaal) grondwettelijk recht. Voor wat het internationaal recht betreft, sluiten staten overeenkomsten op internationaal niveau. Deze overeenkomsten kunnen onder meer de vorm aannemen van 'verdragen' (soms ook 'conventies' genoemd) en 'verklaringen'. Afhankelijk van de juridische status van de overeenkomst, verbinden staten zich tot concrete afspraken die soms ook rechtstreeks door de burger ten opzichte van de overheid kunnen worden afgedwongen of getuigen zij eerder van een politieke wil om vooruitgang te boeken.

Een politieke tekst zoals de Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens kan ook een eerste stap zijn in de richting van meer gedetailleerde resultaatsverbindingen. Bovendien kan een dergelijke tekst een grote morele waarde verwerven en als referentiepunt gelden. In het verlengde van de UVRM werden bijvoorbeeld in 1966 twee belangrijke VN-mensenrechtenverdragen gesloten: het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten ('BUPO-verdrag') en het Internationaal Verdrag over Economische, Sociale en Culturele Rechten ('ECOSOC').

Op Europees vlak is het Europees Verdrag voor de Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden (EVRM, 1950) zonder meer de belangrijkste tekst inzake burgerlijke en politieke rechten. Net als op het niveau van de VN bestaat er een apart document voor de economische en sociale rechten: het (herziene) Europees Sociaal Handvest. Ook de Europese Unie werkt steeds verder aan de bescherming van de mensenrechten en heeft sinds 2000 een mensenrechtencatalogus samengesteld in de vorm van het Handvest voor de Fundamentele Rechten. Dit blijft echter vooralsnog een politieke tekst.

Raad van Europa - Images-bank

Toezicht

De internationale overeenkomsten voorzien in heel wat organen die toezicht moeten houden op de naleving van de mensenrechten. Zeer algemeen kan men zeggen dat deze organen commissies, comités of rechtbanken zijn die uitspraken doen na klachten, rechtszaken of rapporteringsprocedures. Deze organen bestaan uit onafhankelijke deskundigen of rechters. Die personen zijn geen vertegenwoordigers van hun land van oorsprong maar dienen het algemeen belang. Zo werden voor de meeste VN-mensenrechtenverdragen comités opgericht die klachtenprocedures kunnen behandelen. Zij nodigen de staten uit om de vastgestelde mensenrechtenschending te herstellen.

Wanneer het op het effectief afdwingen van hun rechten aankomt, hebben burgers uit landen die het EVRM ratificeerden een streepje voor. Deze landen moeten zich namelijk onderwerpen aan de jurisdictionele bevoegdheid van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in Straatsburg. Burgers kunnen bij dit hof een mensenrechtszaak aanspannen tegen een staat wanneer ze alle nationale rechtsmiddelen hebben uitgeput. De betrokken staten moeten zich neerleggen bij het vonnis van het hof en moeten maatregelen nemen om toekomstige gelijkaardige mensenrechtenschendingen te voorkomen. Het Comité van Ministers van de Raad van Europa houdt daarop toezicht. Dit Europees systeem is daarom meer dwingend ten opzichte van staten dan het VN-systeem.

Naast deze gerechtelijke instanties mag ook het permanent toezicht door niet-gouvernementele organisaties (NGO's) zoals Amnesty International, Human Rights Watch en de Liga voor Mensenrechten in dit verband niet onvermeld blijven. Via hun uitgebreid netwerk volgen zij de toestand in elk land van zeer nabij en laten zij niet na welk land ook dat over de schreef gaat te berispen.

60 jaar Universele Verklaring van de Rechten van de Mens

10 december 2008

Evenement in de Senaat

De *Universele Verklaring van de Rechten van de Mens* dateert van 10 december 1948, maar is nog altijd brandend actueel.

Daarom organiseert de Senaat dag op dag 60 jaar later een groot debat over de rechten van de mens.

Senatoren, deskundigen inzake mensenrechten, leerkrachten en vormingswerkers gaan de discussie aan in het halfrond van de Senaat.

Wil u graag aan dit unieke debat deelnemen? Stuur dan snel een mail naar 20081210@senate.be. Vermeld hierbij uw naam en adres, de naam en het adres van de vereniging of school waarvoor u werkt, uw beroep en telefoonnummer.

